

Pikkukauppoja ja pyöräteitä

**Aikuistalouksissa asuvien helsinkiläisnaisten
asuinympäristöarvostukset**

Pro gradu -tutkielma
Maarit Lapinleimu
Tampereen yliopisto
Sosiaalipolitiikan laitos

Tiivistelmä

Helsingissä asuvat korkeasti koulutetut naiset, joiden elämäntilanteeseen ei kuulu pikkulapsia, ovat merkittävä kaupunkiasukkaiden ryhmä. He käyttävät kaupallisia ja kulttuuri-palveluja sekä haluavat viettää vapaa-aikansa itselleen mielekkäällä tavalla. On kiinnostavaa tietää, miten juuri tämä ryhmä haluaa asua ja miten kaupunkeja voisi kehittää houkuttelevammiksi. Tutkimuksen kohderyhmän valintaa ohjasi se, että siihen kuluvat ihmiset ovat lapsiperheitä vapaampia valitsemaan asuinpaikkansa omien mieltymystensä mukaisesti – heidän ei siis tarvitse miettiä asuinympäristöä lasten hyvinvoinnin näkökulmasta.

Helsingin kaupungin tietokeskuksen laatimien tilastojen mukaan Helsingin alueella kohderyhmääni kuuluvia ihmisiä on kymmenen prosenttia koko kaupungin asukasmäärästä, mutta kantakaupungissa heidän lukumääränsä kasvaa miltei kaksinkertaiseksi, lähes kahteenkymmeneen prosenttiin. Lähtöolettamuksena voidaan siis pitää sitä, että kyseinen ryhmä suhteellisen mielellään hakeutuu verrattain kalliille asuinalueelle kantakaupunkiin, jolloin kyseisellä alueella on sellaisia tekijöitä, joita asukkaat arvostavat omassa elämässään. Toisaalta kaupunkialueella on asuinalueita, jotka kohderyhmäni mukaan ovat epämiellyttäviä ja joihin he eivät haluaisi muuttaa. Näin aiheeni peruskysymyksesi nousee se, mikä tekee kohderyhmäni mielestä jostain asuinalueesta haluttavan ja toisesta luotaantyöntävän.

Haastattelin viittätoista kohderyhmään kuuluvaa naista. Haastatteluissa käytin aktiivisen teemahaastattelun mallia, jolla varmistin sen, että kysymyksenasettelut ja pääteemat säilyivät jokaisen haastateltavan kohdalla samoina. Lisäksi vierailimme sekä viihtyisillä että epäviihtyisillä alueilla ja haastateltavat saivat ottaa valokuvia niistä kohteista, joiden mu-

kaan he arvottivat aluetta. Tutkimusanalyysi perustuu sekä haastattelulausuntoihin että haastateltavien ottamien valokuvien analysointiin.

Haastatteluissa selvisi, että haastatellut naiset tosiaan haluavat asua Helsingin kantakaupungissa. Erityisen kiinnostava tulos oli se, että he yksimielisesti haluavat rakentaa pikkukaupungin puitteet suuren kaupungin sisälle. He toivovat koko päivittäisreviirinsä työpaik-
kaa myöten mahtuvan kävelymatkan päähän kotoa. Lähellä kotia sijaitsevia erilaisia kaupallisia päivittäispalveluja he pitävät hyvin tärkeinä. Tärkeäksi tekijäksi tuntui myös nousevan halu valinnanvapauteen. Monissa eri yhteyksissä haastatellut korostivat valinnanvaran tärkeyttä. He haluavat valita sosiaalisuuden ja yksityisyyden väliltä mielialansa mukaan. Heille on tärkeää, että he voivat liikkua paikasta toiseen haluamallaan tavalla ja kulkureittejä vaihdellen. Vapaudenkaipuuseen liittyy myös kiinteästi suvaitsevaisuus toisia kohtaan. Kohderyhmäni suhtautuu myönteisesti erilaisten ihmisten läsnäoloon omalla alueellaan – valinnanvapaus kuuluu siis kaikille. Kuka tahansa saa asua missä tahansa, myös kohderyhmän naapurissa. Haastattelemani naiset pitävät poikkeuksetta kerrostaloasumista hyvänä ja itselleen sopivana asumismuotona. He eivät siis tarvitse paljonkaan omaa reviiriä pientaloihin ja puutarhoihin. Kohderyhmäni on tyytyväinen, kunhan ympäristö on arkkitehtonisesti kaunis ja luontoa on läsnä ainakin läheisen puun edustamana.

Naiset olivat melko yksimielisiä siitä, mitkä tekijät tekevät asuinalueesta epäviihtyisän. Melkein jokainen mainitsi harmaan betonin ja yksitoikkoisen arkkitehtuurin. Harmaata betonia vierastetaan sekä taloissa että kävelyreittien rakennusmateriaalina. Haastatellut eivät myöskään pidä autojen ylivallasta alueellaan. He pitävät epämiellyttävänä liikenteen meteliä sekä autojen viemää tilaa leveillä kaduilla ja parkkipaikoilla. Epäsiisteys on myös

merkittävä epäviihtyisyyttä luova tekijä, samoin kuin pelottaviksi koetut metsäalueet lähiympäristössä.

Tästä gradusta tehty lyhennelmä on julkaistu Markku Norvasuon toimittamassa, Teknillisen korkeakoulun 2008 julkaisemassa kokoomateoksessa *Asuttaisiinko toisin? Kaupunkiasumisen uusia konsepteja kartoittamassa*.

Sisällysluettelo

	Tiivistelmä	2
1	Johdanto	6
	1.1 Tehtävän määrittely	6
	1.2 Helsinki ja sen väestö	7
2	2000-luvun urbaanisuus	10
	2.1 Urban sprawl – leviäminen	11
	2.2 Uusurbanismi	14
3	Naisen paikka	16
4	Tutkitut asumismieltymykset	19
	4.1 Kaupunkiympäristö ja pientaloalue	20
5	Asuinalueen laatutekijät	26
	5.1 Arkkitehtuuri ja kaupunkisuunnittelu	29
	5.2 Sosiaaliset suhteet	31
	5.3 Toiminnan mahdollisuudet	32
	5.4 Elämisen jäljet	32
6	Aineiston keruu	34
	6.1 Aktiivinen teemahaastattelu	35
	6.2 Valokuvausretki	42
7	Analyysi ja tulokset	46
	7.1 Haastattelut kertovat	46
	7.2 Valokuvat näyttävät	53
	7.3 Mitä nainen haluaa?	75
	7.3.1 Arkkitehtuuri ja kaupunkisuunnittelu	79
	7.3.2 Sosiaaliset suhteet	79
	7.3.3 Toiminnan mahdollisuudet	79
	7.3.4 Elämisen jäljet	80
8	Johtopäätökset	82
	8.1 Metodin soveltuvuus ympäristöarviointiin	83
	8.2 Mitä seuraavaksi	85
	Lähdeluettelo	86

1 Johdanto

Asuinympäristöään ei voi aina valita. Jos varallisuus tai käytettävissä olevat tulot eivät riitä vastaamaan vapaiden asuntomarkkinoiden tarjontaan, pitää asua siellä, minne sattuu pääsemään ja mihin tulot riittävät. Useiden väestömäärältään suurien maiden kaupunkialueiden liepeillä kasvaa asumislaadultaan eritasoisia slummeja, kun taas monet poliittisesti kehittyneemmät maat huolehtivat siitä, että jokaisella asukkaalla on ainakin kohtuullisen hyvät asumisolot.

Se, missä ihminen asuu, ei ole samantekevää. Asuinympäristö voi edistää tai heikentää fyysistä ja psyykkistä terveyttä ja erityisesti se vaikuttaa elämänlaatuun ja onnellisuuteen (Kyttä & Kahila 2006: 135-136). Kuntien kannalta puolestaan on tärkeää houkutella mahdollisimman osaavaa työvoimaa kunnanrajojen sisäpuolelle – sekä asumaan ja kuluttamaan palveluja että tekemään työtä. Siihen, miten osaavaa työvoimaa houkutellaan, ei ole yksiselitteistä ratkaisua. Richard Floridan mukaan moderneja, urbaaneja ammatteja edustava luokka on eräänlainen kaupunkiseutujen kanarialintu, joka pyrkii paikalle, kun alueen asiat ovat kunnossa, mutta katoaa, kun ongelmia alkaa esiintyä (Florida 2002: 218).

1.1 Tehtävän määrittely

Koulutetut, joko lapsettomat tai lapsensa jo teini-iän ohi kasvattaneet naiset muodostavat kaupungin toiminnalle tärkeän ryhmän. He ovat olennainen osa kaupunkia sekä työpaikoilla että vapaa-aikanaan. Asuinpaikkansa he valitsevat eri perustein kuin pienten lasten vanhemmat. Heidän ei tarvitse miettiä asuinalueen liikenneturvallisuutta eikä päiväkotien ja koulujen läheisyyttä, jotka ovat tärkeitä valintakriteereitä lapsiperheillä (Kyttä & Kahila

2006: 151-154). Asumispreferenssejä kartottavissa tutkimuksissa on todettu, että naiset kiinnittyvät ympäristöönsä voimakkaammin kuin miehet (em. 45). Muun muassa tämän takia on tärkeää kiinnittää huomiota nimenomaan naisten asuinympäristömieltymyksiin. Jos nainen kiinnittyy asuinympäristöönsä voimakkaasti, hän luultavasti myös suhtautuu vakavasti oman asuinalueensa valintaan.

Helsingin talouksista noin puolet on yksinasuvien talouksia. Kantakaupungin alueella asuu 19 208 korkeasti koulutettua 25 – 49 -vuotiasta naista. Korkealla koulutuksella tarkoitan ylempää opistotasoa tai korkeakoulutusta. He muodostavat 19 prosenttia kantakaupungin asukkaista, siis melkein joka viides kantakaupunkilainen on korkeasti koulutettu työkäinen nainen. Koko Helsingissä heidän osuutensa on kymmenen prosenttia. Miksi kantakaupunki, siis suurin piirtein ennen 1960-lukua rakennettu Helsinki, ilmiselvästi houkuttelee koulutettuja naisia? Minkälaisessa ympäristössä he haluavat asua? Otan selvää, miten kohderyhmäni arvioi asuinympäristöä ja mitä teemoja heidän haastatteluissaan tulee esiin haastateltavan aloitteesta. Vastauksen perusteella voi miettiä, miten kaupungin vetovoimaisuutta voisi laajentaa lähiöalueille, jolloin yhä useampi kaupungissa viihtyvä voisi viihtyä omalla asuinalueellaan.

1.2 Helsinki ja sen väestö

Omakotitalo on perinteinen suomalainen asumishaave ja tutkimusalueeni Helsinki menetti 2000-luvun alussa monia asukkaitaan lähikuntiin omakotiasujiksi. Helsinkiä onkin moitittu siitä, ettei sillä ole tarjota kohtuuhintaista pientaloasumista. Pientaloon haluavat joutuvat muuttamaan ympäristökuntiin, koska Helsingin tonttimaa on liian arvokasta tuhlattavaksi pientaloasumiseen. Lisäksi Helsinkiä on arvosteltu siitä, että sillä ei ole tarjota tarpeeksi

kohtuuhintaisia asuntoja tärkeille mutta pienituloisille kuntatyöntekijöille, kuten poliiseille ja sairaanhoitajille.

1900-luvun alussa Helsingin asuinalueet olivat polarisoituneet etelän herrasväen kaupunginosaan ja Pitkäsillan pohjoispuoleiseen työväen elinalueeseen (Uuskallio 2001: 45). 1940-luvulla maailmalla muotiin tulivat puutarhakaupungit, joille on ominaista väljä ja matala luonnonläheinen rakentaminen (Uuskallio 2001: 122-123). Ensimmäinen suomalainen lähiö oli 1950-luvulla Ebenezer Howardin kehittelemän puutarhakaupunki-ideologian mukaisesti rakennettu Tapiola. (Hankonen 1994:19). Varsinaiset suuren muuton lähiöt syntyivät 1960-luvulla aluerakentamisen aikakaudella. Niissäkin korostettiin väljyyttä ja erityisesti asumista metsän keskellä, jotta maalta kaupunkeihin muuttaneet viihtyisivät. Keskusta-asuminen oli epämuodikasta. (Uuskallio 2001: 122-123). Lähiöiden alkuperäisen idean kehitti Clarence Perry vuonna 1929 New Yorkin oloihin. Lontoossa pyrittiin lähiöiden avulla 1940-luvulta lähtien purkamaan. Väestöä Lontoossa oli huomattavasti enemmän kuin Helsingissä, jossa lähiöitä alettiin suunnitella Lontoon vanavedessä täysin päinvastaiseen tilanteeseen. Kun Lontoossa pyrittiin siirtämään asukkaita pienempiin yksiköihin kauemmas keskustasta, Suomessa pyrittiin asuttamaan kauempaa maaseudulta tuleva väki lähiöihin lähemmäs kaupunkien keskustoja. (Hurme 1991: 174-175, Hankonen 1994: 14). Suomi kaupungistui lähiöistymällä – se ei urbanisoitunut vaan suburbanisoitui (Hankonen 1994: 468). Tämän takia lähiöiden kehitys on ollut Suomessa erilaista kuin suurkaupungeissa. Esimerkiksi negatiivinen segregatio eli asuinalueiden vähittäinen rappiointuminen ei ole ollut Helsingissä merkittävästi havaittu ongelma. Segregatiota on suomalaisessa kaupunkisuunnittelussa vastustettu ennakoivasti sekoittamalla sekä asuntotyyppjä että hallintamuotoja alueiden sisällä. Toisaalta Suomi on tähän saakka ollut asujaimistoltaan suhteellisen homogeeninen maa. (Vaattovaara 1988.) Helsingissä on 1980-

luvun lopulta lähtien tapahtunut sekä positiivista että negatiivista eriytymistä – segregatiota. Korkeasti koulutetut ja hyvätuloiset ovat entistä enemmän asettuneet asumaan omille alueilleen, kun taas alempien tuloluokkien ja koulutustasojen edustajien alueet ovat laajentuneet. 2000-luvun Helsingin seutu on alkanut muistuttaa muita eurooppalaisia metropolialueita useine alueeseen liittyvine kuntineen. (Kortteinen ja Vaattovaara 2007: 137-144).

Muuttoliike viime vuosina on ollut sen suuntaista, että monet lapsiperheet ovat muuttaneet Helsingin ympäristökuntiin. Muuttajat ovat alle kouluikäisiä ja heidän vanhempiaan, 25 – 44 –vuotiaita. Enimmäkseen he ovat hyvin koulutettuja ja hyvätulaisia työssäkäyviä perheitä. Tyypillisesti he muuttavat kehyskuntiin omakotitaloon ja käyttävät autoa työmatkoihin, harrastuksiin ja palvelujen hankkimiseen. Eläköityvät muuttavat myös usein pois Helsingistä, mutteivät niin usein kuin lapsiperheet. Helsinkiin muutetaan usein opiskelun perässä parikymppisenä. (Broberg 2007: 44-49, 69).

1990-luvulla vanhat keskusta-alueet nousivat arvossaan, kun uusi keskiluokka - hyvin koulutettu toimihenkilöväestö - alkoi arvostaa vanhoja rakennusperinteitä ja tiivistä kaupunkitunnelmaa (Uuskallio 2001: 122-123). Näkyväksi ilmiöksi Helsingin 2000-luvun keskustassa on muodostanut kaduilla, toreilla, kahviloissa ja terasseilla viihtyminen. Tämä ilmentää uutta sosiaalisuutta, joka on yhteistä esillä olemista julkisissa tiloissa. (Mäenpää 2000: 17-18). Aistitkin on jälleen otettu huomioon kaupunkisuunnittelussa 1960 – 1980 – lukujen teknologiaa ihailleen aikakauden jälkeen (Knuuti 1998: 7-8).

2 2000-luvun urbaanisuus

Länsimaisen kaupunkiasumisen puolustajat toistavat ideaa kaupungista vapaana asuin-ympäristönä ja vapautuksena maaseudun homogeenisuudesta. Suomessakin kaupunki-keskustassa asuminen on arvostettua, samoin kuin luonnon keskellä omakotitalossa asuminen. Enemmistö suomalaisista asuu kuitenkin edellisten välimuodossa, ehkä tyytyväisinä. (Juntto 1990: 288).

Amerikkalainen kaupunkisosiologi David Harvey määrittelee suurkaupungin (city) paikaksi, jossa korkea tieto ja taito yhdistyvät mahdollistaen erilaiset innovaatiot. Suurkaupunki on salaisuuksien ja yllätysten paikka, täynnä kiehtovia mahdollisuuksia. Toisaalta Harveyn mukaan suurkaupungissa on myös paljaana näkyvissä kaikki inhimilliset heikkoudet ja epäonnistumiset, erityisesti taloudellisen kehityksen tuoma resurssien epätasainen ja-kautuminen. (Harvey 1989: 229). Vanhemmilla amerikkalaisosiologeilla oli usein ankea käsitys kaupunkielämästä. Louis Wirth kirjoitti 1960-luvulla esseessään ”Urbanism as a way of life” kaupunkilaisuudesta ja suuren asukasmäärän vaikutuksista käytökseen ja so-siaaliin kontakteihin. Hänen mukaansa ystävyys- ja naapuruussuhteet laimenevat tai hä-viävät kokonaan. Ihmiset ovat yhteydessä toisiinsa vain tietyissä tilanteissa, tilanteiden rooleissa – esimerkiksi kahvilatyöntekijänä ja asiakkaana. Kontaktit toisiin kaupunkilaisiin ovat Wirthin mukaan persoonattomia, pinnallisia ja väliaikaisia. (Wirth 1964). Anneli Juntto muotoilee ytimekkäästi saman: ”Urbaanissa tilassa vallitseva tilallinen läheisyys edellyttää sosiaalista etäisyyttä.” (Juntto 1990: 33).

Toisen maailmansodan jälkeisessä kaupunkisuunnittelussa on ollut kaksi suurta suun-tausta: Ebenezer Howardin puutarhakaupunki-idea vuodelta 1898 sekä Le Corbusierin

Radiant City vuodelta 1923. Puutarhakaupungeissa asutaan lähinnä pientaloissa luonnon keskellä, kun taas Radiant Cityn talot ovat suuria, koristeettoman yksinkertaisia asumiskoneita, kuten Le Corbusier asian ilmaisi. Myöhemmin Radiant Cityn kaltaisia syntyäikoinaan arvostettuja asuinalueita on hävitetty räjäyttämällä esimerkiksi USA:ssa, Englannissa, Ranskassa ja Ruotsissa. (Virtanen 2005: 42-43).

Jane Jacobs esitti klassikoksi muodostuneessa teoksessaan *The Death and Life of Great American Cities* (1961), että paras kaupunkimainen asuinympäristö on sellainen, jonka rakenne on niin tiivis, että liikkuminen voi tapahtua pääosin jalan. Tiiviys edistää sosiaalisten suhteiden – niin löyhien kuin kiinteiden – muodostumista, mikä puolestaan ylläpitää sosiaalista kontrollia ja sen myötä turvallisuutta. (Jacobs 1961).

2.1 Urban Sprawl – leviäminen

Omakotiasumisessa arvostetaan omaa rauhaa, itsemääräämisoikeutta, erillisyyttä, häiriöttömyyttä, vapautta sosiaalisista suhteista, elämyksellisyyttä, emotionaalista palkitsevuutta, tekemisen mahdollisuutta sekä statusta (Ilmonen 2007: 16). Suomalaisten kaupunkien laidamille on viime vuosikymmeninä syntynyt laajoja pientaloalueita. Ilmiötä voidaan kutsua fennosprawliksi amerikkalaisen sprawl-ilmiön mukaan. Se tarkoittaa yleistä ilmiötä, jossa maksukykyiset perheet levittäytyvät asumaan kaupunkien laidamille pientaloalueille (Ylä-Anttila). Esimerkiksi Los Angelesin alueelle on tyypillistä, että uudet asukkaat muuttavat ensin keskustaan, josta pyrkivät esikaupunkeihin heti kun heillä on siihen varaa (Wolch, Pastor & Dreier 2004: 28). Samantapaiselta näyttää Helsingin rooli muuttajia vastaanottavana ja lähettävänä kuntana. Helsinkiin muutetaan ulkomailta ja muualta Suomesta ja Helsingistä muutetaan lähi- ja ympäryskuntiin pientaloihin, kun aika on

kypsä. Suurimmat muuttovirrat Helsingistä kulkivat vuonna 2007 Espooseen, Vantaalle, Kirkkonummelle, Keravalle, Tuusulaan ja Nurmijärvelle. Seudun sisäisessä muuttoliik-
keessä vuonna 2007 Helsingin muuttotappio oli 4100 henkeä. (Helsingin seudun suunnat
2008: 3).

Matti Kortteinen arvelee pientaloistumisen liittyvän ihmisten haluun saada määrittää itse
rajat omalle toiminnalleen. Kun kaupunkirakenne rajoittaa liikaa itsemääräämistä, hakeu-
dutaan kauemmas kaupungista väljempien toimintamahdollisuuksien alueelle. (Lapintie
2008). Pientaloasumisen hinta voi kuitenkin olla suurempi kuin äkkiseltään vaikuttaa.
Asunnon neliöhinnan lisäksi asumisen hinta koostuu esimerkiksi vastikkeesta, matkaku-
luista, matkoihin käytetystä ajasta, lämmityskustannuksista, peruskorjauksista, ylläpito-
kustannuksista, vakuutusmaksuista ja asunnon odotettavissa olevasta suhteellisesta ja
absoluuttisesta arvonnoususta. (Ilmonen 2007: 13).

Yhdysvalloissa leviämisen ilmiö oli huipussaan 2000-luvun alussa (Leinberger 2008.) Tyypilli-
nen itse elämäntapansa valinnut keskiluokkainen amerikkalainen toimihenkilö asuu oma-
kotitalossa pienen pihan keskellä kaukana ydinkaupungista. Aamuisin hän lähtee autol-
laan ruuhkaisia teitä työpaikalleen. Hän ottaa kyytiinsä perheen koululaisen, jonka vie
kouluun sillä välin kun puoliso vie pienemmän lapsen päivähoitoon oman työmatkansa
varrelle. Kotimatalla puoliso käy hakemassa lapset päiväkodista ja koulusta, kun toimi-
henkilö itse ajaa ostokeskukseen, josta ostaa muutaman päivän ruokatarvikkeet. Aikaa
arjen paikasta toiseen liikkumiseen kuluu päivässä useita henkilötunteja. (Wolch, Pastor &
Dreier 2004: 1-2). Metropolitan Institute at Virginia Technin johtaja Arthur C. Nelson teki
vuonna 2006 tutkimuksen, jonka mukaan amerikkalainen keskiluokka on jo osittain alka-
nut palata pientaloistaan kaupunkien keskustoihin. Suurimpana selityksenä ilmiölle hän

kertoo sen, että vaikka moni amerikkalainen haluaa edelleenkin asua automatkan päässä pientalossa, yhä kasvava osa haluaa asua tiiviimmin ja kävellä pikkukauppoihin ja ravintoloihin. (Leinberger 2008). Eläminen kaupunkialueen ulkopuolella voi olla eristäytynyttä ja tylsää, jos palvelut ja tutut ovat kaukana. Öljyn hinnan noustessa autoileva elämäntapa voi tulla hyvin kalliiksi, puhumattakaan sen saastuttavasta vaikutuksesta. (Saunders 2005: viii). Pientaloasuminen lisää välttämättä autoilua. Helsingissä 2000-luvun loppupuolella autoliikenne on kasvanut kantakaupungin ulkopuolella ja poikittaisliikenne on lisääntynyt. Kantakaupungissa autoilu on hieman vähentynyt. (Kaupunkisuunnitteluvirasto 2007).

Pientalo asumismallina ei kuitenkaan sovi kaikille. Se ei aina ole hyvä vaihtoehto esimerkiksi yksinhuoltajille tai ikääntyneille. (Juntto 1990: 284). Autoriippuvuus vaikeuttaa arjen toimintoja, jos autoa ei ole käytössä. Sukupuoli ja ikä vaikuttavat merkitsevästi siihen, kuinka hyvin on mahdollisuuksia käyttää ympäristön palveluja. Metsän keskeltäkin lähde-tään aamulla päiväkotiin ja kouluun, mutta kevyen liikenteen väyliä ei aina metsäidylliin kuulu. (Lapintie 2008). Nykyisten energia- ja ilmastohuolien aikana tuntuu paradoksaaliselta, että usein juuri luonnonläheisyyttä arvostavat ihmiset asuvat alueilla, joilla tarvitaan autoa jokapäiväiseen liikkumiseen. Ekologisesti huomattavasti kestävämpi ratkaisu olisi asua tiiviimmin lyhyempien välimatkojen kaupunkialueella. (Vogt & Marans 2003: 255-269). Helsingin Sanomien haastattelussa asumisprofessori Anneli Juntto kiinnitti huomiota elämäntapaan, jossa asutaan kaukana kaupungista ja ajetaan päivittäin kymmeniä kilometrejä työpaikalle ja kotiin ja illalla kotoa vielä harrastuksiin tai kauppoihin. Autoon perustuva elämäntyyli voi tulla käyttäjälleen yllättävän kalliiksi. (Helsingin Sanomat 20.11.2005).

2.2 Uusurbanismi

Kaupunkimaisessa asuinympäristössä arvostetaan sosiaalisuutta, elävyyttä, kauniita rakennuksia, erilaisia tekemisen mahdollisuuksia ja kaupunkiluontoa (Ilmonen 2007: 14). Levittäytymisen vastapooliksi maailmalla on syntynyt urban infill eli yhdyskuntarakenteen tiivistäminen ja täydentäminen. USA:ssa yhdyskuntarakenteen tiivistämistä kutsutaan nimellä New Urbanism. Uusurbanismiliike syntyi Yhdysvalloissa 1980-luvun lopulla ja se tarkoittaa yhdyskuntien eheyttämistä siten, että ne muistuttaisivat enemmän vanhanaikaista, elävää kaupunkia. Uusurbanismiin kuuluu kävelyn ja julkisten liikennevälineiden suosiminen sekä monien silmää miellyttävä uusvanha seudulle perinteinen arkkitehtuuri. Järjestys, traditio ja paikallisuus ovat tärkeitä uusurbanisteille, samoin kuin naapuruus, yhteisöllisyys ja yhteinen identiteetti. (Beauregard 2002: 182, 185-187). Uusurbanistien ihanteena on eurooppalainen kaupunki, jossa on jalkakäytävät katujen varsilla. Uusurbanismin liikkeelle sysännyt ilmiö on tyypillinen amerikkalainen kaupunki, jossa ei ole ollenkaan jalkakäytäviä vaan pelkästään autoteitä. Kaupat ovat kauppakeskuksissa eikä jalankulkukeskustaa ole joissain kaupungeissa ollenkaan. (Knuuti 2002: 61-62).

Chicagossa toimii yhdistys nimeltä Congress for the New Urbanism (CNU), jonka Internet-sivuilla kerrotaan uusurbanismin peruseriaa-hteista. CNU:n päämäärä on kehittää olemassaolevia kaupunkeja niin, että alueiden käyttö on monipuolista samoin kuin niiden käyttäjäkunta. Yhdyskuntien tulisi soveltua paitsi autoiluun, myös kävelyyn ja pyöräilyyn. Alueella pitää olla julkisia tiloja ja rakennetun ympäristön pitää kuvastaa paikallishistoriaa ja rakennustapaa ja sopia paikalliseen luontoon ja ilmastoon. Uusurbanistisen alueen mittakaava on inhimillinen ja kävellen paikasta toiseen liikkuvalla sovelias. (CNU).

Suomen mittakaava on pieni eikä meillä ole yhtään todellista miljoonakaupunkia. Levittäytyminen jatkuu vielä eikä Suomessa ole varsinaista uusurbanismin liikettä. Tiiviin ja matalan kaupunkirakentamisen nykyinen suosio voidaan kuitenkin nähdä jonkinlaisena uusurbanismin paikallisena muotona. Useimmissa suomalaisissa tiivis-matala-alueissa on otettu vaikutteita vanhoista puukaupungeista. (Lehtonen 2004: 99). Helsingin seudulla uusurbanistista rakennustyyliä edustavat Vantaan Kartanonkoski ja Säterinmetsä Espoossa. Kuitenkin vaikka Kartanonkoski rakennettiin huolellisesti uusvanhaan tyyliin, sieltä puuttuvat kokonaan kaupalliset lähipalvelut. Kauppakeskus Jumbo tosin sijaitsee lähitöllä. (Lehtovuori 2005: 38).

Uusvanhaa tyyliä voidaan kritisoida teennäiseksi, mutta se miellyttää monia. Immanuel Kant totesi jo 1700-luvulla, että kauneuden ymmärtäminen on niin subjektiivinen kokemus, ettei sitä voi määritellä tietynlaiseksi. Keskustelu on kuitenkin jatkunut. Pierre Bourdieun mukaan valtaa käyttävän luokan maku on aina se, mitä pidetään hyvänä ja oikeana. (Gronow 1997: 10-12 ja Roos 1988: 22). Oli hyvän maun määritelmä mikä tahansa, hyvää makua käytetään edelleen argumenttina, kun vastustetaan kansan mieltymyksiä. Muotoilusta palkkansa saavat määrittelevät hyvän maun ja jos uusvanha ei ole heidän mieleensä, uusvanhaa ei arvosteta.

3 Naisen paikka

Naisen paikka on polkupyörän selässä tai bussin penkillä. Suomalaisilla tehdyssä kyselytutkimuksessa käy ilmi se muutenkin helposti todettavissa oleva asia, että sukupuolten väliset erot näkyvät työmatkoissa. Naisten työmatkat ovat keskimäärin kolme kilometriä lyhyempiä kuin miesten ja he käyttävät työmatkaansa yleensä polkupyörää tai julkista liikennettä. Vastaavasti miehet kulkevat yleensä työmatkansa autolla. Iltaisin monen naisen paikka on kotona. Lähes neljännes pelkää liikkua yksin iltaisin, kun taas miehistä vain muutama prosentti myöntää pelkäävänsä iltaisin yksinliikkumista. (Strandell 2004: 119-120). Sama paikka samaan aikaan voi naisen tai lapsen mielestä olla pelottava, kun aikuisen miehen mielestä se ehkä on vain kiinnostava (Lapintie 2007).

Kaupunkimaisen asumisen heikot sosiaaliset siteet naapuruston kanssa ovat tärkeitä turvallisuutta, sosiaalista tukea ja käytännön apua tuovia tekijöitä. Kaupunkiseurallisuudessa arvostetaan heikkoja siteitä, naapuriapua, kerrostaloasumisessa vaadittavia taitoja, talon hyvää henkeä, suvaitsevaisuutta sekä positiivista anonymiteettiä. (Ilmonen 2007: 17-18). Miespuolinen tutkija arvelee artikkelissaan, että ihmisillä ei koskaan ole ollut erityistä tarvetta asua seinä seinää tai lattia kattoon vasten (Lapintie 2008). Tämäkään tilankäytön mielipidemäärittely ei ole kiistaton. Moni nainen tai mies halunnee asua seinä seinää ja lattia kattoon vasten monesta syystä. Esimerkiksi pelkkä naapurien elämisen äänien kuuleminen voi tuoda lohtua yksinäiselle. Seinänaapuri voi olla korvaamaton apu vauvaperheelle tai vanhukselle. Perheväkivallan uhri toivoo, että alakerran naapurit kuulevat, mitä on tekeillä ja soittavat poliisit paikalle. Hiiriä, ilkivaltaa, vainoavaa ex-puolisoa tai murtovarkaita pelkäävä haluaa asua korkealla maantasosta. Uusavuton ei tiedä, miten pientalosta pidetään huolta.

Toisen maailmansodan jälkeen Suomessakin omaksuttiin sukupuolisopimus, jonka mukaan kansakunnan ydin on ydinperhe, jossa isä tekee palkkatyötä ja rahoittaa perheen elannon, kun taas äiti hoitaa kokopäivätoimisesti kotia ja lapsia. Perinteinen rintamamies-talo edustaa juuri tätä sukupuolisopimusta. Talot on suunniteltu ja rakennettu perhettä, palkkatyöläis-isää, kotiäitiä ja lapsia varten. Jopa keittiökalusteet mitoitettiin keskipituisen suomalaisnaisen mukaan. (Saarikangas 1993: 354-370).

Naisten elämäntapa on muuttunut sukupuolisopimuksen ajoista. Kay S. Hymowitz kirjoittaa Carrie Bradshaw –elämäntyylisestä. Se tarkoittaa nuoren, nuorehkon tai nuorekkaan naimattoman kaupunkilaisnaisen 2000-luvun elämäntapaa missä tahansa suuressa kaupungissa. Naiset menevät naimisiin ja synnyttävät myöhemmin kuin puoli vuosisataa aikaisemmin. Nuoret naiset haluavat kouluttautua ja sijoittua hyvin työmarkkinoille. Yleinen ilmiö on, että korkeasti koulutetut naiset menevät naimisiin keskimääräistä iäkkäämpinä, mikäli ollenkaan päätyvät avioliittoon. Urbanisoituminen on myös nuoriin naisiin liittyvä ilmiö. Kun he aiemmin asuivat pitkään vanhempiensa taloudessa, nykyiset nuoret naiset muuttavat mielellään kaupunkiin ja asuvat yksin tai ystävän kanssa, kuitenkin itsenäisesti. Edellä kerrotuista trendeistä – myöhäinen perheellistyminen, korkeasti kouluttautuminen, työelämään osallistuminen, kaupungistuminen ja lisäksi globaali media ja hyvä palkka – syntyy kansainvälinen nuorten naimattomien naisten elämäntapa. Siihen kuuluvat muodikkaat kahvilat ja baarit, pikkuliikkeet, kauppakeskukset, kuntosalit, lomakeskukset ja yleensä hauskanpito sekä asunnon osto. (Hymowitz 2007).

Nuorten naisten uudenlaisen elämäntavan mahdollistavat tilastotiedot pätevät myös suomalaisessa ympäristössä. Korkea koulutus tuntuu edistävän lapsettomaksi jäämistä – joko

tarkoituksella tai tahattomasti. Synnyttäjien keski-ikä vuonna 2005 oli 27,9 vuotta. Ensimmäisen kerran naiset avioituivat keskimäärin 29,7-vuotiaina. Suomalaisnaisten koulutus on korkealla tasolla. Vuonna 2005 yli 90 prosenttia 25 – 34 –vuotiaista naisista oli suorittanut vähintään keskiasteen koulutuksen. 37 prosenttia 25 – 64 –vuotiaista naisista oli suorittanut korkea-asteen tutkinnon, mikä on kansainvälisesti korkea prosenttiosuus. (Tilastokeskus 2006).

4 Tutkitut asumismielitymukset

Asumisen valintaan yleisesti vaikuttavia tekijöitä ovat asunnon hinta, aiemmat asumiskokemukset, luontoyhteys, rauhallisuus, hyvät yhteydet, alueen arvostus, asunnon näkymät, lyhyt matka työpaikalle sekä sidokset asuinympäristöön (Ilmonen 2007: 13). Tutkitusti lapsuudenaikaiset kokemukset vaikuttavat ajatuksiin ihanteellisesta asumismuodosta. Esimerkiksi Erja Laurosen 1980-luvun puolessavälissä tekemän tutkimuksen mukaan maaseudulla omakotitalossa lapsuutensa asuneille omakotiasuminen on itsestään selvästi paras mahdollinen asumismuoto. Anneli Juntton mukaan tämä on osa totuudesta, muttei koko totuus. Omakodin tarjoama puuhailu, rauha ja luonto ovat jo itsessään houkuttelevia asioita ilman lapsuuden kokemuksiakin. (Juntto 1990, 286-287). Kerrostalo- ja omakotiasumisen valintaero on suurimmillaan siinä, että kerrostaloasumisessa korostuu kaupunkiympäristön merkitys, kun taas omakotiasumisessa itse asunto on tärkein. (Ilmonen 2007: 13).

Erja Laurosen tutkimusta Mervi Ilmosen mukaan soveltaen asumisessa pidetään tärkeinä viittä tekijää: etäisyyttä, seurallisuutta, vaikuttamista, jatkuvuutta ja samastumista. Kerrostalossa etäisyys on anonymiteettiä, omakotitalossa se on omaa rauhaa. Seurallisuus on kaupungissa heikkoja, ohimeneviä sosiaalisia suhteita – omakotitalossa se on vapautta sosiaalisuuden pakosta. Vaikuttamismahdollisuudet ovat parhaat omakotitalossa, kerrostalossa niitä voisi eri tavoin parantaa, esimerkiksi ottamalla asukkaat mukaan päätöksiin jo suunnitteluvaiheessa. Jatkuvuuden suhteen omakotiasukas voi mieltää olevansa osa perinnettä. Kerrostaloissa jatkuvuus toteutuu parhaiten vanhoissa, historiallisissa keskustaloissa. Samastuminen asumisessa liittyy statuksen tavoitteluun ja paremman ja täydellemmän elämän saavuttamispyrkimyksiin. (Ilmonen 2007: 18-19).

Pientaloasumista arvostetaan paljon myös pääkaupunkiseudulla. Omistaminen on tärkeää. Pientalot, rauhallisuus sekä ennen kaikkea itsemääräämisen oikeus ovat haluttavia tekijöitä, jotka toteutuvat hyvin nimenomaan pientaloasumisessa. (Lapintie 2008). Kvantitatiivisesti tehdyissä tutkimuksissa voi kuitenkin jäädä epäselväksi, tarkoittaako vastaaja reaalista asumisihannettaan vai jotain idealistista haavetta, jota hän ei voi tai edes halua toteuttaa (Lapintie 2008: 9). Kuitenkin kantakaupungin kerrostaloasukkaista 55 prosenttia halusi asua nimenomaan kerrostalossa. Lähiöiden kerrostaloasujista 61 prosenttia olisi mieluiten halunnut asua pientalossa. Vastausjakaumiin ei vaikuttanut perheiden sosioekonominen asema, koulutustaso tai perherakenteen erot. (Kortteinen & al. 2005: 122-123).

4.1 Kaupunkiympäristö ja pientaloalue

Erilaisissa 1970-luvun lopulla ja 1980-luvun alussa tehdyissä kyselytutkimuksissa, joissa on mitattu suomalaisten viihtymistä lähiöissä, on saatu tuloksia, jotka kertovat lähiön olevan hyvä onnellisten ihmisten asuinpaikka. Tulokset olivat huomattavassa ristiriidassa julkisen, lähiöitä moittivan keskustelun kanssa. Lähiöiden arvostelu oli niin yleistä, että sitä voi kutsua lähiöideologiaksi. Sen mukaan lähiöissä asuu vain eristyneitä ja yksinäisiä ihmisiä. (Kortteinen 1982, 13-19). Helsingin Sanomat arvioi 1990-luvun puolivälissä lähiöideologian tulleen tiensä päähän ja aloitti artikkelisarjan, jossa lähiöiden asukkaat saivat itse kuvata asumistaan ja ajatuksiaan omasta lähiöstään. Kirjoitusten perusteella vaikuttaisi siltä, että kerrostalolähiössä lapsuutensa viettäneet tuntevat lähiön rakkaaksi kotiseudukseen. Aikuisena lähiöön muuttaneet olivat myös tyytyväisiä lähiöasumisen elintason, luontoyhteyteen, palvelujen saatavuuteen sekä erityisesti yhteisölliseen ja sosiaaliseen

ilmapiiriin. Useimmat lähiöön muuttaneet muuttivat sinne muualta Helsingistä, tyypillisesti keskustan pienestä asunnosta. (Roivainen 1999: 107-109).

Kerrostaloja rakennettiin eniten 1970-luvun puolivälissä, minkä jälkeen rakentamisen tahti hiljeni. Pientaloista eli omakoti- ja rivitaloista alkoi tulla entistä suositumpia ja niitä rakennettiin erityisen paljon 1980-luvun lopulla. (Juntto 1990: 283). Perinteisesti omakotiasuminen on ollut ydinperheen - isän, äidin ja lasten – idealisoitu asumismuoto (Saarikangas 1993: 343).

Suomalaisilla taajama-asukkailla vuonna 2004 tehdyssä kyselytutkimuksessa on todettu, että yli puolet suomalaisista haluaisi asua pientalovaltaisella alueella. Kerrostalovaltaisella alueella haluaa asua joka kymmenes, erityisesti nuoret ja ikääntyneet, samoin kuin yksin asuvat, ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet, opiskelijat sekä autottomat. Lapsiperheet ja alemman korkeakouluasteen suorittaneet haluavat asua pientalovaltaisella alueella. Maaseutua arvostavat enimmäkseen yli nelikymppiset perus- tai keskiasteen tutkinnon suorittaneet työssäkäyvät autoilijat. (Strandell 2004: 88-89).

Ympäristöministeriössä tehtiin vuonna 2004 asukasbarometri, jossa selvitettiin suomalaisten tyytyväisyyttä asuinympäristöönsä. Kyselyn perusteella suomalaisten asumisvalintojen tärkein laatutekijä on rauhallisuus, joka sisältää meluttomuuden ja sen, ettei lähi- mailla ole naapureita. Muut tärkeimmät laatutekijät olivat palvelujen saatavuus, harrastusmahdollisuudet, oma piha ja luonnonläheisyys. (Strandell 2004: 90).

Marketta Kytän ja Maarit Kahilan Internet-pohjaisen Järvenpään asukkaiden asuinalueen laatutekijöitä kartoittaneen PehmoGIS-tutkimuksen perusteella ainakin järvenpääläiset pi-

tävät erityisesti turvallisuutta, rauhallisuutta, siisteyttä, luonnonläheisyyttä, hyvää palvelujen saatavuutta, viihtyisyyttä ja hyviä kulkuyhteyksiä asuinalueen positiivisina laatutekijöinä. Tutkimuksen naiset korostivat lisäksi arkkitehtuuria ja hyvää suunnittelua. Negatiivisesti vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa rauhattomuus, liika liikenne, epäsiisteys ja turvattomuus. Lisäksi tutkimuksen naiset kokivat erityisesti palvelujen puuttumisen negatiiviseksi. (Kyttä & Kahila 2006: 94).

Matti Kortteisen, Martti Tuomisen ja Mari Vaattovaaran vuonna 2005 tekemä tutkimus osoittaa, että pääkaupunkiseudun asukkaat arvostavat asuinalueella eniten rauhallisuutta ja turvallisuutta, hyviä liikenneyhteyksiä, hyviä ulkoilu- ja liikuntamahdollisuuksia sekä alueen luonnonläheisyyttä ja kauneutta. Saman tutkimuksen mukaan 91 prosenttia pääkaupunkiseudun asukkaista haluaisi asua omistusasunnossa. 79 prosenttia pitää pientaloasumista itselleen sopivimpana asumismuotona. (Kortteinen & al. 2005: 122-123).

Samaa kertoo ympäristöministeriössä 2000-luvun alussa tehty tutkimus, jonka mukaan pääkaupunkiseutulaisten asuinpaikan valintaan vaikuttavat kustannukset, hyvät liikenneyhteydet, rauhallisuus, luonnonläheisyys sekä hyvä palvelutaso (Silvennoinen & Hirvonen 2002).

Teknillisen korkeakoulun Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksessa (YTK) vuosituhannen vaihteessa tehdyssä tieto- ja taitoammattilaisten asumispreferenssitutkimuksissa halutuimmiksi asuinympäristön piirteiksi nousivat rauhallisuus, luonnonläheisyys, hyvät liikenneyhteydet ja kohtuulliset asumiskustannukset. Taideammattilaiset painottivat lisäksi keskustan läheisyyden merkitystä. Tietotekniikka-ammattilaiset arvostivat edellä mainittujen asioiden lisäksi erityisesti turvallisuutta ja lapsiystävällisyyttä. (Hirvonen 2000: 132-134). Tieto- ja taitoammattilaisten toiveasumismuodot jaoteltiin keskusta-, kylä-

ja metsäurbaaneiksi. Jaottelun mukaan keskustaurbaanit ihmiset arvostavat kaupunkikulttuuria ja heille kodin lähiympäristö on merkityksellisempi kuin itse koti. Ympäristössä tapahtuu ja se on avoin ja suvaitsevainen, vaikka myös arvaamaton ja vaarallinen. Sattumat ja mahdollisuudet ovat jatkuvasti läsnä ja keskustaurbaani asuminen sopiikin erityisesti niille, jotka toivovat muutosta elämäänsä. Kyläurbaanit ihmiset puolestaan arvostavat vakautta ja traditioita. He haluaisivat asua vanhanaikaisessa maalaiskylässä, jossa on paljon sosiaalista elämää ja henkilökohtaista palvelua. Kyläurbaanissa yhteisössä ei toivota muutoksia ja kyläurbaanit alueet sallivat huonosti poikkeavuutta ja erilaisuutta. Luontourbaanit haluavat kyläurbaanien tapaan asua kaupunkikeskustan ulkopuolella, mutta he eivät kaipaa yhteisöllisyyttä. Luontourbaanit ihmiset ovat perhekeskeisiä ja mieluiten he viettävät aikansa perheen kesken omakotitalossaan ja omalla pihallaan. Luontourbaanit ihmiset kaipaavat verkkaista elämänrytmiä ja yksinkertaista elämää. (Ilmonen 2005: 54-55).

Asuinalueen sosiaalinen status on tutkijoiden mukaan tärkeä asumispreferenssien määrittäjä. Asuinympäristön arvostukseen vaikuttaa paljon, mitä alan ammattilaiset alueesta sanovat. Asunnonvälittäjistä on tullut ryhmä, jolla on paljon professionaalista valtaa määrittellä asunnon ja alueen haluttavuutta. (Uuskallio 2001: 125-126). Sosiaaliselta statukseltaan korkea asuinalue on fyysiseltä ympäristöltään miellyttävä ja erityisesti status näkyy alueen hintatasossa (Virtanen 1996: 37). Tutkimuksessaan asumisen symbolisista ja sosiaalisista merkityksistä kaupunkitutkija Irma Uuskallio on eiralaisia haastateltuaan löytänyt neljä Helsingin eteläistä kantakaupunkia arvostavaa ryhmää: alueella pitkään asuneet perinneasukkaat, romanttiset esteetikot, sosiaalista nousua tavoittelevat pyhiinvaeltajat sekä nopeasti rikastuneet pelurit. Kantakaupungin tyypillinen asukas kuuluu sosioekonomisesti vähintään keskiluokkaan. (Uuskallio 2001). Kirjassaan Pääkaupunkiseudun sosi-

aalinen erilaistuminen Mari Vaattovaara toteaa, että Helsingin seudun asukkaat asettuvat asumaan tietyille asuinalueelle sen mukaan, mikä on heidän elämänvaiheensa, sosioekonominen statuksensa ja koulutuksensa (Vaattovaara 1998).

Pääkaupunkiseudulla suhtautuminen eri syistä ja eri maista tulleisiin maahanmuuttajiin on suopeampaa kuin muualla maassa. Myönteisimpiä ovat keski-ikäiset, korkeasti koulutetut naiset. Myös poliittinen vihreys ja uskonnollisuus lisäävät myönteisyyttä, samoin kuin kontaktit maahanmuuttajiin. (Jaakkola 1999: 4, 29-44). Esimerkiksi tieto- ja taitoammattilaiset jopa tuntuvat pitävän toisten läsnäoloa suotavana, kaupunkikuvaa elävöittävänä tekijänä (Ilmonen 2002: 72). Koulutetut tieto- ja taitoammattilaiset eivät ole kiinnostuneita sosioekonomisesti homogeenisestä asuinympäristöstä. Suurin osa tutkituista pitää myönteisenä sitä, että heidän asuinalueellaan on edustettuna monenlaisia ammatteja ja tulo-tasoja. (Hirvonen 2000: 144).

Tanskalainen Aalborgin yliopiston tutkija Hans Skifter Andersen on tutkinut, mitkä ovat ne varsinaiset tekijät, jotka saavat ihmiset muuttamaan pois sosiaalisesti ja maineeltaan heikoilta alueilta. Tärkeimmäksi muuttohalukkuutta edistäväksi tekijäksi ilmeni sosiaalisten ongelmien näkyvyys, esimerkiksi päihteiden väärinkäyttäjät katukuvassa. Rikollisuuden näkyminen jollain tasolla lisää asukkaiden turvattomuuden tunnetta. Alueen huono hoito puolestaan ei aja asukkaita pois, mutta vähentää uusien asukkaiden halukkuutta muuttaa alueelle. Lapsiperheiden muuttohalukkuuteen vaikuttavat ongelmat lähikoulussa. Samoin ainakin Tanskan oloissa alueen maine ja sosiaalinen status ovat tärkeitä tekijöitä asukkaille. Positiivinen, poismuuttohalukkuutta vähentävä tekijä on asukkaan hyvä sosiaalinen verkosto. (Andersen 2008: 24).

5 Asuinalueen laatutekijät

Asumisviihtyvyyteen liittyvät kiinteästi asuinalueen tarjoumat. Tarjouma on Marketta Kytän käänös etunimi Gibsonin 1966 ekologiseen havaintopsykologiaan kehittämälle *affordances*-termille. Tarjoumat ovat joko positiivisia ympäristön toimintamahdollisuuksia tai negatiivisia ympäristön uhkia ja rajoituksia. Alkuperäinen *affordances*-termi käsitti fyysisten toimintojen mahdollisuuksia, mutta käsitettä voidaan käyttää myös tarkoittamaan emotionaalisia, sosiaalisia ja sosio-kulttuurisia ympäristön mahdollisuuksia ja rajoituksia. (Kytä 2003: 65; Kytä & Kahila 2006: 12). Tutkimusten mukaan asumistyytyväisyyttä lisäävät asunnon omistaminen, luontoyhteys, oma rauha, rakentamisen laatu, mahdollisuus itsenäiseen elämänrytmiin sekä hyvät liikenneyhteydet (Ilmonen 2007: 15).

Klassisten kaupunkiteoreetikkojen mukaan kanssakäyminen erilaisten, epämiellyttäviltäkin tuntuvien ihmisten kanssa on erityisen tyypillistä suurille kaupungeille (esim. Simmel, Jacobs, Beauregard). Suomalaisissa kaupungeissa toisia ovat esimerkiksi työttömät, toimeentulotuen varassa elävät, lastensuojeluviranomaisten kanssa asioivat, yksinhuoltajat, pienituloiset, ulkomaalaiset, matalasti koulutetut ja vuokralla asuvat (Hultin 1997: 57, Jallinoja 1997: 155-156, Lankinen 2001). Listaan voisi lisätä vielä juopot, narkomaanit ja vankilasta vapautuneet. Nämä toiset vaikuttavat merkittävästi asuinalueen sosiaaliseen statukseen. Monilla Helsingin vanhoilla asuinalueilla asenteet esimerkiksi maahanmuuttajia kohtaan ovat kärjistyneet kantaväestön vastustaessa liian nopeata monikulttuuristumista. Tällaisissa tapauksissa alue on jo rakentunut ihmisten mielessä tietynlaiseksi eivätkä kaikki halua alueen imagon muuttuvan. Uusi alue puolestaan on vasta kehittymässä imagoltaan, mikä helpottaa asukkaita hyväksymään alueen monikulttuurisuuden. (Jokela 2001).

Asuinalueen viihtyvyyteen liittyvät sosiaaliset ominaisuudet Kirsi Vaténin mukaan ovat arvostus, naapuruus- ja ystävyysuhteet, yhteishenki tai alueidentiteetti sekä vaikuttamismahdollisuudet (Vatén 1995). Jane Jacobs arvelee, että tiivis ja vilkas kaupunkialue edistää ihmisten hyvinvointia ja terveyttä. Jacobs painottaa erityisesti jalkakäytävien, monipuolisten kulkureittien, kivijalkapalvelujen ja sosiaalisen kontrollin merkitystä viihtyisälle ja turvalliseen kaupunkilaiselle elämäntavalle. (Jacobs 1961: 36, 44, 179-182, 187-189).

Ihminen voi hyvin, kun hänen toiveensa ja elinympäristönsä ovat tasapainossa. Toiveet ja ympäristö ovat jatkuvassa muutoksessa, joten tasapainotila on myös jatkuvassa haussa. Ihminen kaipaa tasapainoa ja pyrkii aktiivisesti hakeutumaan ympäristöön, joka on yhtenäinen hänen toiveidensa kanssa. Paras asuinympäristö on sellainen, joka täyttää asukkaan ekologisuuden, turvallisuuden, elvyttävyyden, yhteisöllisyyden, esteettisyyden ja toiminnallisuuden tarpeet. Olisi hienoa, jos sopivaan asuinympäristöön hakeutuminen olisi tietoista ja helppoa, mutta sitä se ei ole. Usein asukas ei tiedosta yhteensopimattomuutta toiveidensa ja asuinympäristön välillä ja syitä tyytymättömyyteen etsitään herkästi muilta elämänalueilta. Ympäristöön kiinnitetään liian vähän huomiota. (Salonen 2005: 85-86).

Italialainen psykologi ja tutkija Marino Bonaiuto ja kumppanit (Bonaiuto ym. 1999: 333-338) ovat kehittäneet luokittelun, jolla ympäristön laatutekijät voidaan jakaa neljään teemaan:

- Arkkitehtuuri ja kaupunkisuunnittelu: Tässä on kyse alueen rakennetusta ympäristöstä. Laatuarvioissa viitataan talojen kauneuteen ja yhteensopivuuteen sekä puistojen ja muiden viheralueiden määrään ja laatuun. Teiden kunto ja hyvä liikennesuunnittelu ovat myös tähän liittyviä laatutekijöitä.

- Sosiaaliset suhteet: Kun rakennetulla alueella asuu ihmisiä, sosiaalisten suhteiden laatu tulee tärkeäksi. Uhkaavat tai pelottavat ihmiset koetaan negatiivisina, kun taas mahdollisuus hyviin sosiaalisiin suhteisiin alueen muiden ihmisten kanssa koetaan usein positiiviseksi.
- Toiminnan mahdollisuudet: Ihmiset tarvitsevat palveluja ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksia. Palveluja ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveystyöpalvelut ja alueen koulut. Vapaa-ajan laatutekijöitä ovat esimerkiksi liikuntamahdollisuudet ja kaupalliset palvelut. Julkisen liikenteen toimivuus kuuluu myös tähän kohtaan.
- Elämisen jäljet: Kun kolme ensimmäistä kohtaavat, eli infrastruktuuri, ihmiset ja heidän elämisenensä yhdistetään, syntyy sivutuotteena ruuhkia, melua, saastetta ja roskaa. Tässä kohdassa arvioidaan sitä, kuinka paljon ympäristö kärsii tai hyötyy elämisen sivutuotteista. Yksi tärkeä tekijä on julkisten ja yksityisten alueiden hoito ja ylläpito. Kadut voivat olla eläviä tai autioita, mutta miellyttävän olemisen kannalta siisteys ja hyvä ilmanlaatu ovat tärkeitä tekijöitä.

Käytän Bonaiuton ja kumppaneiden luokittelua apuna omassa työssäni. Asumiskustannukset jätän tässä tutkimukselle vähäiselle huomiolle, koska tutkin kohderyhmäni mieltymyksiä – en realistisia mahdollisuuksia toteuttaa asumisunelmia. Taloudellisten tekijöiden pois rajaaminen on mahdollista, koska haastateltavani osoittautuivat hyvin maltillisiksi toiveidensa suhteen. Kukaan ei esittänyt ylettömän epärealistisia asumishaaveita.

5.1 Arkkitehtuuri ja kaupunkisuunnittelu

Esteettisistä tekijöistä suomalaiset arvostavat alueen hyvää hoitoa ja hyväkuntoisuutta sekä rakennusten korkeaa ikää ja yhteensopivuutta ympäristön kanssa (Kyttä & Kahila 2006). Esteettisyyteen liittyvät oikeastaan kaikki aistit, mutta yleensä keskitytään visuaaliseen esteettisyyteen. Universaali ihmisten miellyttäväksi kokema ympäristö on savanni-mainen maisema, jonka arvellaan olevan ihmisen alkuperäisin elinympäristö. Samaan liittyy se, että ihmiset yleensä suosivat turvattua selustaa ja avointa näkymää. (Kyttä 2004: 30). Rakennetussa ympäristössä ihmiset suosivat salaperäistä ja sopivasti monimutkaista ympäristöä. Salaperäisyys muodostuu siitä, että osa maisemasta on peitossa ja luo näin halun ottaa selvää, mitä piilossa on. Suomalaiset arvostavat usein rakennusten koristeellisuutta, materiaalien miellyttävyyttä, rakennuksen tai alueen hyvää hoitoa sekä rakennusten vanhuutta. (Kyttä 2004: 30-32).

Yhtenäisyys oli viime vuosisadan alussa positiiviseksi mielletty ominaisuus kaupunkien arkkitehtuurissa, mutta viime vuosikymmeninä on huomattu, että yhtenäisyys on ikävää. Keskenään samanlaiset talot luovat tylsän alueen. (Virtanen 1998: 66-70). Kirsi Salonen on listannut miellyttävän ympäristön visuaalisia tunnusmerkkejä, joita ovat jäsentyneisyys, monimutkaisuus, salaperäisyys ja luettavuus (Salonen 2005: 86). Inhimillinen mittakaava on yleisesti miellyttäväksi koettu tekijä (Kyttä 2006: 26).

Noin puolet ihmisten mielipaikoista on luonnonympäristöjä, luultavasti niiden elvyttävyyden takia (Kyttä 2004: 49). Luonto on tärkeä ihmisen henkisen hyvinvoinnin ylläpitämiseksi. Esimerkiksi sairaalapotilaat toipuvat nopeammin, jos heidän ikkunastaan näkyy luontoa (Ulrich 1984). Samoin luonnossa käveleminen helpottaa stressiä paremmin kuin raken-

netussa ympäristössä käveleminen. Merenrannan läheisyyttä on aina arvostettu paljon ja arvostus on kohonnut tuntuvasti. Erityisesti, jos merenranta on alle kolmensadan metrin päässä asunnosta, rannan läheisyydestä ollaan valmiita maksamaan reilusti ylimääräistä. (Laakso & Loikkanen 1997: 121). Vesielementti onkin erityisen elvyttävä. Matala puro on sekä turvallinen että moniaistisesti elvyttävä luontoelementti. Virtaavan veden näkeminen ja kuuleminen on yleisesti hyvin miellyttäväksi koettu aistimus. Puronsolinaan voi vielä lisätä linnunlaulun, joka sekin on yleisesti miellyttäväksi koettu ääni. (Kyttä 2004: 50-52). Ekopsykologisen käsityksen mukaan monilla ihmisillä luontoyhteys on heikentynyt, mikä aiheuttaa psyykkisiä ongelmia (Salonen 2005: 14). Tokiossa tehdyn tutkimuksen mukaan asuinalueen lähistöllä sijaitsevat puistoalueet, joihin on helppo mennä, vaikuttavat pidentävästi ikääntyneiden asukkaiden elinikään (Takano ym. 2002). Englannissa 2000-luvun alussa tehdyssä tutkimuksessa todennettiin lisäksi se, että terveysvaikutusten suhteen viheralueen laatu on yhtä tärkeä tekijä kuin viheralueiden määrä (Mitchell ym. 2007)

Luonto on monessa tutkimuksessa todettu positiiviseksi tekijäksi, mutta luonnon ei aina tarvitse tarkoittaa ulkoiluluontoa. Se voi myös olla vain kaunis puu ikkunan takana. (Ilmonen 2002: 72). Yhdysvaltalaisista erityisesti ylimpien tuloluokkien edustajat pitävät lähivirkistysalueita tärkeinä. Tämä voisi tarkoittaa ainakin sitä, että kun ihmisellä on mahdollisuus valita asuinympäristöään, hän haluaa lähelleen virkistymisalueita. Suomessa luonnon arvostus ei ole sidoksissa tulo- tai muihin taustaluokituksiin. (Kyttä & Kahila 2006: 44).

5.2 Sosiaaliset suhteet

Sosiaalisia laatutekijöitä ovat turvallisuus, mahdollisuus sosiaaliin suhteisiin naapureiden kanssa, sosiaaliset suhteet ja suvaitsevaisuus (Bonaiuto ym.1999: 336). Asuinalueen yhteisöllinen arki voi edistää asukkaiden hyvinvointia, jos yhteisöllisyys on vapaaehtoista, sopivan asteista ja oikean tyyppistä ja asukkaalla on mahdollisuus itse säädellä, koska hän haluaa yksityisyyttä ja koska yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyyden laadun ja intensiteetin tarve vaihtelee eri ihmisillä ja eri elämänvaiheissa. (Kyttä 2004: 18).

Yksi asumisen laatua kohottava tekijä, jota on sovellettu runsaasti käytännössä ulkomailla, on satunnaisten tapaamisten edistäminen. Tällaisilla paikoilla, kuten kerrostalojen kodikkailla aulatioilla, voidaan muun muassa pitää yllä heikkoja sosiaalisia siteitä esimerkiksi saman talon asukkaisiin (Skjaeveland & Gärling 1997, 181-198). Sodan jälkeen vauhdilla tapahtunut pientalojen rakentaminen kadotti puolijulkiset tapaamispaikat. Enää ei ollut pihaa tai saunaa, jossa pitää yllä sosiaalisia suhteita naapureihin. (Juntto 1990: 284). Vaikka fyysisen ympäristön kehittäminen ei sinänsä synnytä sosiaalisia suhteita, sen avulla voi edistää niiden syntymistä. Eniten fyysisillä tilaratkaisuilla on vaikutusta heikkojen sosiaalisten siteiden muodostumiseen. Niitä ovat tuttavalliset suhteet ilman vastavuoroisuuden velvoitetta tai pelkoa yksityisyyden menettämisestä. Heikkoja sosiaalisia siteitä solmitaan puolijulkisissa tiloissa jonkun muun toiminnan sivutuotteena. Heikkoja sosiaalisia siteitä edustavat satunnaiset kohtaamiset ja spontaani yhdessäolo, jotka tuovat hyvinvointia. Jos puolijulkisia toimintatiloja ei ole, mukavia spontaaneja kohtaamisia ei tapahdu. (Kyttä 2004: 18-19).

5.3 Toiminnan mahdollisuudet

Toiminnallisia laatutekijöitä ovat esimerkiksi terveystalvelut, kaupalliset palvelut, koulutuspalvelut, päiväkodit, sosiaalipalvelut, urheilumahdollisuudet ja julkinen liikenne (Bonaiuto 1999; 338). Turvallisuus liittyy toimintamahdollisuuksiin erityisesti kohderyhmäni osalta, koska usein juuri naiset rajoittavat toimintaansa pelon takia. Suurin pelko naisilla on tuntemattoman ihmisen aiheuttamasta haitasta julkisessa tilassa. (Kyttä 2004: 40).

Asuinympäristö on laadukas, kun se houkuttelee viipymään. Asukas voi ennen kotiin menoa vähän istuskella tai poimia kuivia lehtiä ruusupensaista, nauttia auringonpaisteesta ja linnunlaulusta ja vaihtaa samalla muutama sananen naapurin kanssa. Laadukkaalla asuinympäristöllä on runsaasti tarjottavana erilaisia puuhailumahdollisuuksia, eikä niiden tarvitse olla suuria tai hienoja. (em. 59). Mahdollisuuksien monipuolisuutta edesauttaa, jos alueen rakenne on sekoittunut niin, että samalla alueella asutaan, virkistytään, nautitaan palveluista ja työskennellään (em. 61).

5.4 Elämisen jäljet

Mitä enemmän on ihmisiä samalla alueella, sitä enemmän korostuvat hiljaisuus, rauhallisuus, eläväisyys, ilman saastuneisuus, melu, ylläpito ja siisteys (Bonaiuto ym.1999: 338). Melu on terveysriski ja pahimmillaan se voi olla yksi kaupungin merkittävimmistä ongelmista. Esimerkiksi hyvin meluisassa Kairossa kaupunkiasukkaat kärsivät melusta ja sen aiheuttamista terveysongelmista, kuten kuulon heikkenemisestä, verenpaineen noususta ja ärsyyntyneisyydestä. Kymmenentuhannet kairolaiset muuttavatkin aavikoille rakennet-

tuihin esikaupunkeihin, joissa on puhtaampi ja hiljaisempi ilma. (WHO, Middle East Online).

6 Aineiston keruu

Oma aineistonkeruumetodini oli muunneltu ohjattu kävelyretki, jossa haastateltava määritteli reitit ja otti lisäksi valokuvia valitsemistaan kohteista. Haastateltavia oli joka retkellä mukana vain yksi ja kävelykierroksen aikana puhuttiin paljon. Kävelykierroksen lopuksi tein teemahaastattelun, joka sai aktiivisen haastattelun piirteitä. Keräsin aineistoni niin, että pyysin tuttaviltani kohderyhmääni sopivien naisten yhteystietoja. Lähetin valitsemilleni haastateltaville sähköpostia, jossa kerroin tekeväni gradua ja pyysin vastaanottajaa uhraamaan muutaman tunnin, jotta voisimme kierrellä juttelemassa ja valokuvaamassa helsinkiläisiä asuinalueita. Iloiseksi yllätyksekseni jokainen pyytämäni nainen suostui ilman muuta haastateltavakseni.

Tyypillinen haastattelurupeama meni niin, että olimme sopineet tapaamisen haastateltavan valitsemalle epämiellyttävälle alueelle. Aloimme välittömästi jutella alueen ulkonäöstä ja arvioimme näkemäämme. Ihmisistä emme paljon puhuneet, vaan keskityimme enimmäkseen talojen ulkonäköön. Haastateltava otti valokuvia valitsemistaan aiheista, jotka hänen mielestään kuvasivat jollain lailla alueen epämiellyttävyyttä. Kuvat otettuamme matkustimme bussilla keskustan tuntumaan haastateltavan valitsemalle miellyttävälle alueelle. Siellä juttelimme maisemasta, luonnonkauneudesta ja talojen miellyttävyydestä. Haastateltava otti kuvia kauniista taloista. Kahvilassa teemahaastattelun yhteydessä keskustelimme muustakin kuin talojen arkkitehtuurista. Vasta teemahaastattelussa tulivat yleensä esille sellaiset teemat kuin sosiaaliset suhteet, muukalaisuus, häiriökäytös, turvallisuus ja paikasta toiseen liikkuminen.

Usein tilastoista ja rekistereistä saatu tieto nähdään luotettavampana kuin asukkailta itseltään kerätty tieto. Nykyinen suunnittelujärjestelmä tukeutuukin enimmäkseen viralliseen tietoon ja asiantuntijaosaamiseen (Kyttä & Kahila 2006: 140). Asumistoiveita on kartoitettu useimmiten kvantitatiivisilla lomaketutkimuksilla (Lapintie 2008). Jotta saataisiin vastauksia kysymykseen miksi, perusteluja on parasta kysellä kohderyhmältä itseltään. Yritin teemahaastattelun ja aktiivihaastattelun keinoin saada kohderyhmään kuuluvat haastateltavani miettimään niitä seikkoja, jotka ovat heille tärkeitä asuinpaikan valinnassa. Kävelykierroksella otetuin valokuvin pyrin löytämään lisäksi joitain ajatuksia, joita haastateltavat eivät ehkä haastattelussa tule sanoneeksi.

6.1 Aktiivinen teemahaastattelu

Haastatteluja tehdessäni huomasin, että aktiivinen teemahaastattelu on hyvin käyttökelpoinen metodi, kun haluaa saada tietää, miksi haastateltava ajattelee niin kuin ajattelee. Haastateltavien kanssa oli helppo jutella ja ajoittain nauhurille äänittyi pelkkää tuttavallista jutustelua, josta sitten hypähdettiin takaisin varsinaiseen aiheeseen. Tämä tilanteen rentous ja tajunnanvirtamaisuus vaikuttivat luullakseni siihen, että vastaukset olivat rehellisesti paljolti sitä, miten haastateltavat todella ajattelivat. En kysynyt kysymyksiä paperista lukien vaan paremminkin heitin keskusteluun mukaan puolihuolimattomasti jonkun teemoista ja seurasin, kuinka paljon ja minkä laatuista keskustelua aiheesta syntyi.

Pääkysymykseni haastatteluissa oli, mitä haastateltavat toivovat asuinympäristöltään. Kävin läpi aiemmin teemoittain aiemmin listaamani tähän tutkimukseen valitut laatutekijät sekä annoin haastateltaville tilaisuuden tuoda esiin omia tärkeiksi kokemiaan tekijöitä. Toteutin kymmenen haastattelua valokuvauskävelykierroksilla haastateltavien valitsemilla

alueilla sekä kahvilassa tehdyllä haastattelulla. Kuutta haastattelin pelkästään kahvilassa, ilman valokuvauskierrosta, koska halusin vielä varmistua tulkinnoistani.

Teemarunkoni aiheet olivat:

- Ikä, perhesuhteet, koulutus ja asema työelämässä.
- Missä haastateltava asuu nyt?
- Missä ja minkä tyyppisissä asunnoissa on asunut lapsena, nuorena ja aikuisena?
- Suhtautuminen liikennevälineisiin - käyttääkö omaa autoa, kannattaako julkisia liikennevälineitä tai jotain siltä väliltä?
- Suhtautuminen luontoon. Miten käyttää luontoa, millä tavalla, kuinka tärkeää luonto on jne?
- Minkälainen olisi ideaalikaupunki?
- Minkä takia haluaa tai ei halua asua kaupungissa?
- Mikä tekee Helsingissä sen, että haastateltava haluaa pysyä täällä? Tai miksi ei halua pysyä täällä?
- Missä Helsingissä on hyvä asua? Missä ei? Miksi?
- Onko omia kokemuksia hyvästä ja huonosta helsinkiläisestä asuinpaikasta?
- Turvallisuuden ja turvattomuuden tunne.
- Näkykö Helsingissä erilaisuutta tai monikulttuurisuutta? Miten? Pitäisikö näkyä enemmän tai vähemmän?
- Onko joku ihmisryhmä, jota ei haluaisi naapurikseen?
- Sosiaalisen elämän tarpeet?
- Esteettisyyden merkitys?
- Ilmanlaadun merkitys?
- Statusasiat?

- Palvelujen ja harrastusmahdollisuuksien tarve.

Haastattelin vuosina 2003, 2004 ja 2008 yhteensä viittätoista korkeakoulututkinnon suorittanutta helsinkiläisnaista. Kolmella oli haastatteluhetkellä alempi korkeakoulututkinto, kahdella toista maisterin tutkinto. Haastateltavien opintojen alat olivat yhteiskuntatieteellisiä, humanistisia, kaupallisia ja taiteellisia. Nuorin haastateltava oli 25-vuotias, vanhin 49-vuotias. Neljällätoista ei ollut ollenkaan lapsia, yhdellä oli lapsia aikuisuuden kynnyksellä. Enemmistö haastateltavista eli parisuhteessa. Kymmenen ensimmäisen kanssa vuonna 2004 tein valokuvakävelykierroksen, viiden kanssa vuonna 2008 tein varmennus- ja tarkistusmielessä pelkän teemahaastattelun. Haastateltavat löysin eri yhteyksistä tietämieni tuttavien kautta. Löysin itse viisi haastateltavaa ja yksitoista haastateltavaa löysin jonkun toisen suosituksesta. Otin puhelimitse tai sähköpostitse yhteyttä potentiaaliseen haastateltavaan, kerroin hänelle pääpiirteittäin, mistä on kysymys ja miten aion haastattelun tehdä. Valokuvakierroshaastateltavia pyysin miettimään Helsingin epäviihtyisimmän asuinalueen, jonne sovimme tapaamisen.

Tapaamispaikalla annoin haastateltavan ottaa digi- tai filmikameralla kuvia niistä asioista tai paikoista, jotka erityisesti tekevät paikan epäviihtyisäksi tai symbolisoivat epäviihtyisyyttä. Haastateltava sai kertoa, miten valitsi kuvien kohteet ja mitä kuvat hänen mielestään kuvaavat. Äänitin haastateltavan suostumuksella koko tapaamisemme kuvan ottoineen sanelunauhurille. Kuvien käytöstä tutkimuksessa sovin haastateltavien kanssa, että voin käyttää vapaasti kuvia anonymeinä, siis kuvan ottajan nimi ei näy. Tämä menettely sopi jokaiselle haastateltavalle. Kun epäviihtyisien paikkojen kuvat oli otettu, lähdimme kätevimmillä kulkuneuvolla - juna, raitiovaunu, bussi tai Suomenlinnan lautta - paikkaan, joka oli haastateltavan mielestä viihtyisin Helsingissä. Otimme kuvia haastateltavan mie-

lestä parhaista paikoista ja haastateltava sai taas valokuvauksen lomassa kertoa nauhurille, mikä tekee paikasta viihtyisän tai miten kuva symbolisoi viihtyisyyttä. Kun kuvat oli otettu, hakeuduimme lähimpään kahvioon, jossa puhuimme varsinaisen haastatteluosueiden. Pelkästään kahvilassa haastattelemani tapasin ennalta sopimassamme kahvilassa, jossa tein samanlaisen teemahaastattelun kuin ensimmäiselle ryhmälle sekä lisäksi kuvitteellisen valokuvauskierroksen epämieluisassa ja mieluisassa asuinympäristössä.

Tein etukäteen paperille rungon (edellä) niistä teemoista ja taustakysymyksistä, joihin halusin saada vastauksen. Haastattelun aikana pidin huolta siitä, että kaikki teemat tulivat käsitellyiksi. Aikaa kuhunkin haastattelurupeamaan kului tunnista kuuteenkin tuntiin, joiden aikana rupatellessa sain suhteellisen hyvän kuvan siitä, miten haastateltava ajattelee ympäristöstään ja mitkä asiat tuntuivat nousevan erityisen tärkeiksi hänen puheessaan.

Kiersin kymmenen kohderyhmään kuuluvan naisen kanssa seitsemällä heidän valitsemallaan epäviihtyisällä asuinalueella: Itä-Pasilassa, Kannelmäen asemanseudulla, Jakomäessä, Hermannissa, Töölöntullissa, Merihaassa ja Itäkeskuksessa. Samoin kiersin heidän kanssaan seitsemällä heidän viihtyisäksi mainitsemallaan asuinalueella: Kruununhaassa, Etelä-Haagassa, Vallilan puutaloalueella, Ydinkeskustassa, Ullanlinnassa, Suomenlinnassa ja Munkkiniemessä. Pelkästään kahvilassa tapaamieni haastateltavien kanssa kävimme läpi saman teemarunгон ja teimme mielikuvitusvalokuvausmatkoja haastateltavan mielikuvissa epäviihtyisille ja viihtyisille asuinalueille. Näillä kierroksilla kävimme epäviihtyisiksi arvellailla Malmilla, Merihaassa, Kalliossa, Itä-Pasilassa ja Itäkeskuksessa sekä viihtyisiksi koetuilla alueilla Laajasalossa, Pikku-Huopalahdessa, Kalliossa, Vallilassa ja Katajanokalla.

Vanha sanonta ”yksi kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa” tuntuu pitävän edelleen paikkansa. Kun analysoin pelkästään kuvia, löysin monia vastaajia yhdistäviä visuaalisia tekijöitä, joita he eivät olleet sanoneet varsinaisessa haastattelussa. Kun vertailin kuvien tulkintaani haastatteluihin, havaitsin, että tulkinnat tukevat ja täydentävät toisiaan. Näin uskon saaneeni melko hyvän kuvan siitä, mitä koulutetut, lapsettomat helsinkiläisnaiset yleensä arvostavat asuinalueellaan.

Kvantitatiivisesti tuotettujen tutkimusten ongelma on se, että aina ei voi olla varma, miten kysymys on tarkoitettu ymmärrettäväksi ja miten vastaaja on sen ymmärtänyt. Kvantitatiivisesti tuotetut asumispreferenssikartoitukset eivät kerro, kuvastavatko vastaukset vastaajien unelmia vai onko vastauksissa otettu huomioon perhetilanne ja realistinen elämäntapa. Teemahaastattelulla päästään paremmin selvittämään näitä kysymyksiä. (Lapintie 2008). Teemahaastattelu lienee yleisin tapa Suomessa kerätä laadullista aineistoa. Perinteisestä kysymys-vastaus-haastattelutavasta on edetty keskustelelevampiin, vuorovaikutuksellisempiin haastattelutapoihin. Haastattelu ei tapahdu normaalin elämän ulkopuolella, vaan haastattelutilanteeseen vaikuttavat tavalliset sosiaaliseen vuorovaikutukseen vaikuttavat seikat, kuten fyysinen tila, käytös, luottamus ja sosiaalinen ympäristö. Nauhurin käytöstä on hyvä sopia etukäteen. (Eskola 2000: 85-89). Teemahaastattelun vaiheet ovat teemojen valinta ja tutkimussuunnitelman teko, teemarungon laatiminen, haastattelemisen, litterointi, aineiston analyysi sekä viimeiseksi raportointi (Hurme 2006).

Teemahaastattelu on keskustelunomainen haastattelutapa, jossa haastatteliija on miettinyt valmiiksi keskusteltavat aiheet (Eskola 2000: 86). Ennen haastattelutilannetta haastattelijan on hyvä tietää, mitä aiheesta tiedetään aikaisempien tutkimusten perusteella ja mikä on aiheen nykyinen tilanne. Kun taustatietoa on tarpeeksi, on helppo keksiä oikeat kysy-

mykset. (Holstein 1995: 46). Haastattelijalla on haastattelutilanteessa mukanaan lista käsiteltävistä asioista. Kysymyksiä ei ole muotoiltu tarkasti eikä niiden esiintymisjärjestyksellä ole väliä. Tärkeintä on, että kaikki aiheet tulevat käydyksi läpi. Käsittelyn laajuus voi vaihdella haastateltavasta toiseen. Teemahaastattelun hyvä puoli on se, että haastateltava pääsee kertomaan asioista vapaamuotoisesti, jolloin vastausten analysointi on luotettavampaa kuin strukturoitujen kysymyslomakkeiden väärinymmärrysongelmia ei ole. (Eskola 2000: 86-87). Teemahaastattelussa haastattelija voi toimia joustavasti ja tehdä vastausten perusteella lisäkysymyksiä jopa aivan uudesta aiheesta (Hurme 2006).

Haastattelujen tulkinnessa on otettava huomioon se, että haastateltavat eivät luultavasti sano sitä, minkä uskovat olevan yleistä ja yhteistä tietoa. He eivät sano ääneen sanomattakin selviä asioita. (Alasuutari 2001: 154). Luotettavuus onkin yksi teemahaastattelun haaste, koska ihmisillä on taipumus vastata sosiaalisesti suotavalla tavalla. Luultavasti ihmiset myös uskovat ajattelevansa poliittisesti korrektisti eivätkä välttämättä ole edes tietoisia vähemmän suotavista ajatuksistaan tai ennakkoluuloistaan. Juuri luotettavuutta olen pyrkinyt lisäämään käyttäessäni haastateltavien ottamia valokuvia teemahaastatteluja täydentävänä tekijänä.

Yksi järkevä tapa analysoida haastatteluja on vastausten teemoittelu. Teemoittelemalla saadaan esiin alaryhmiä – esimerkiksi ääriryhmiä, tyyppiryhmiä ja poikkeavia tapauksia. Tyyppiryhmät edustavat keskeisten seikkojen osalta tavallisimpia vastauskaavoja, kun taas ääriryhmät ovat keskenään keskeisten seikkojen suhteen vastakkaisia. Poikkeavat tapaukset voivat selittää paljon juuri poikkeavuudellaan. (Hurme 2006).

Holsteinin ja Gubriummin näkemyksen mukaan aktiivinen haastattelu antaa sekä haastattelijalle että haastateltavalle aktiivisen roolin ja yhdessä he muodostavat vuorovaikutteisen dialogin, josta syntyy uusia ideoita. Ei siis ole kyse valmiin tiedon välittämisestä tutkijalle, vaan tutkijalla on aktiivinen rooli tiedon tuottamisessa. Ideaalinen haastattelija stimuloi haastateltavaa ja kysyy oivaltavia kysymyksiä oikeaan aikaan ja saa näin haastateltavan pohtimaan asioita, joita hän ei ole ennen miettinyt. Aktiivinen haastattelija juttelee haastateltavan kanssa ja tuottaa keskustelua, josta voi dialogin kautta ilmetä aivan uusia aiheita tai ideoita, joita kumpikaan – haastateltava tai haastattelija – ei olisi huomannut itsekseen ajatella. (Holstein & Gubrium 1995).

Vastausten analysointi ei tapahdu ainoastaan haastattelutilanteen jälkeen, vaan osittain jo haastattelun aikana. Aktiivinen haastattelija voi heti haastattelutilanteessa esittää tarkentavia kysymyksiä ja tarkistaa, että haastattelija ja haastateltava ymmärtävät käytetyt sanat samalla tavalla. (Holstein 1995: 49, 56). Koko haastattelutilanne kysymyksineen on hyvä nauhoittaa. Kun vastauksia analysoidaan, on hyvä tietää, mitä on kysytty, koska tällöin voi paremmin ymmärtää myös vastauksen. (Holstein 1995: 5). Haastattelu on tilanne, jossa tuotetaan mielipiteitä, joten haastattelutilanteella on suuri merkitys siihen, mitä haastateltava sanoo, uskaltaa sanoa tai haluaa sanoa. Myös mielialat vaikuttavat siihen, mitä sanotaan. Luotettavimmat vastaukset saadaan, kun haastattelutilannetta ei jätetä ainutlaatuisiksi vaan haastattelijalla on mahdollisuus ensimmäisen haastattelun jälkeen tehdä haastateltavaltaan jatkokysymyksiä ensimmäisen haastattelun perusteella. (Holstein 1995: 14-16).

6.2 Valokuvausretki

Nimitän omaa aineistonkeruumetodiani valokuvausretkeksi. Uskon, että kun aktiiviseen teemahaastatteluun lisää haastateltavan itse ottamia valokuvia, tulee esiin asioita, joita ei muuten tulisi sanottua. Kuvat voivat myös yllättäen kertoa jonkin kokonaisuuden, jota yksittäisistä haastatteluista tai kuvista ei voisi päätellä. Helppokäyttöisellä kameralla ei tarvitse olla tottunut kuvaaja ottaakseen asiaa selventävän valokuvan. Metodია voi soveltaa mihin tahansa ihmisryhmään, esimerkiksi lapsiin. Kukaan haastattelemistani naisista ei vieroksunut kuvien ottamista eikä valokuvaaminen ollut kenellekään vaikeaa. Sitä vastoin kuvaaminen näytti olevan hyvin mieluisaa ja haastateltavat todella paneutuivat kuvaamiseen ja pyrkivät löytämään kuviinsa juuri sopivia, paikan laatua kuvaavia kohteita.

Ivor Ambrose kirjoitti 1996 artikkelin kahdesta kehittämästään laadullisesta ympäristöntutkimusmenetelmästä. Toinen niistä on kuva-avusteinen haastattelumetodi, jossa valmiiden valokuvien avulla pyritään saamaan näkemys yksittäisen ihmisen asuinympäristömielityksistä. (Ambrose 1996: 83). Toinen Ambrosen menetelmä on gätur - ohjattu kävelyretki (Kyttä & Kaaja 2001: 28). Ohjattu kävelyretki on ryhmähaastattelumetodi, joka perustuu valmiiksi suunniteltuun kävelyretkeen asuinalueella. Ryhmässä voi olla enimmillään noin kymmenen osallistujaa. Reitti on etukäteen suunniteltu ja pysähdyspaikat on ennalta päätetty. Pysähdyspaikoilla osallistujat kirjaavat tunnelmiaan retkikortille, johon on merkitty pysähdyspaikat. Ennen kävelyretkeä osallistujille selvitetään, mitä ja miten ollaan tekemässä ja kävelyretken jälkeen ryhmä kokoontuu keskustelemaan retken herättämistä ajatuksista. Ei ole suotavaa, että osanottajat puhuvat keskenään retken aikana, vaan puheet ja ideat on parempi säästää tuoreina loppukeskusteluun. Haastatteliija ottaa pysähdyspaikoilta pari valokuvaa, jotka hän näyttää keskustelun aikana muistin virkistykseksi

haastateltaville. Aikaa ohjattuun kävelyretkeen keskusteluineen menee kahdesta kolmeen tuntia. (Ambrose 1996: 84, 91-93).

Valokuvaus yleistyi 1840-luvulta lähtien vähitellen kaikkialle maailmaan ja se on nykyajan yleisin dokumentoinnin muoto. Kuitenkin yhteiskuntatieteille on ollut tyypillistä, että valokuvia ei juuri käytetä. Universaalit valokuvasta löydettävät totuudet ovat mahdottomia, koska valokuvia luetaan eri tavalla eri ajassa ja kulttuurissa (Männistö: 88). Ehkä osittain sen takia kuva on usein ymmärretty ei-tieteelliseksi aineistoiksi. Yhdysvalloissa on 1970-luvulta lähtien viritelty visuaaliseen sosiologiaan erikoistunutta tutkimussuuntausta, mutta suomalaisista tutkimuksista kuva puuttuu nykyisin lähes kokonaan. Vanhoissa suomalaisissa sosiaalitutkimuksissa kuitenkin oli kuvia. Esimerkiksi Heikki Wariksen maineikas 1930-luvulla ilmestynyt väitöskirja sisälsi sekä valokuvia että piirroksia. (Eräsaari 1995: 90). Useimmiten visuaalista materiaalia käytetään tekstin kuvituksena, ei suoranaisena tutkimuksen analyysin perustana. (Coffey 1996: 135).

Kuvan semiotiikkaa tutkinut Altti Kuusamon mukaan kuvaa tulkitaan aina lajin ehdoilla, ei kuvan yleisillä ehdoilla (Kuusamo 1990: 13). Kuviin projisoidaan merkityksiä jo ennen kuin on tietoa, mistä on kysymys. Katsoja ei ole ennakkoasenteeton huomioija, vaan aina osa ympäröivää kulttuuria. Havaintoja ohjaa merkityshakuisuus. Kuusamon mukaan kuvasta ei siis voi päätellä paljonkaan pelkästään visuaalisin keinoin. Se, mitä kuvassa on, ei siinä näy eikä se, mikä kuvassa näkyy, ole se, mitä kuvassa on. (em. 15-16).

Ennen kuin valokuvaa voi käyttää tutkimuksen lähdeaineistona, on tiedettävä kuvan kohde, aika, paikka, kuvaaja ja kuvanottotilanne. Kuvasta on lisäksi hyvä voida eritellä myös se, mikä on välittynyt siihen tahattomasti. Valokuvat sisältävätkin sekä pinta- että

syvätason tietoa. Varsinainen kohde ja kuvanoton tarkoitus näkyvät helposti, mutta kuvien sisältämät merkit ja symbolit aukeavat vasta, kun perehtyy kuvaan liittyvään ajalliseen ja kulttuuriseen kontekstiin. (Sinisalo 1995). Ranskalaisen Ferdinand de Saussuren logiikan mukaan valokuvan tulkinta voi perustua yliyksilöllisiin säännönmukaisuuksiin. Valokuvalla on oma kielijärjestelmänsä, joka muodostuu lingvistiikkaan perustuvaan semioottiseen merkkitutkimukseen. Roland Barthesin 1984 julkaistussa artikkelissa ”Sanoma valokuvassa” Barthesin mukaan valokuva koostuu ilmisisällöstä, kulttuurisista konnotaatioista ja henkilökohtaisista miellelyhtymistä. (Hietaharju 2006: 25-27).

Valokuvauksen klassikossa, Vilho Setälän 1940 julkaisemassa ”Valokuva tieteenä ja taiteena” teoksessa Setälä analysoi valokuvan linjoja. Erilaiset linjat toimivat katseen ohjainna kuvapinnoilla. Linjat ohjaavat katsetta ja sitovat ja suhteuttavat kuvattuja asioita toisiinsa. Setälän mukaan vaakasuorat viivat korostavat tyyneyttä, rauhaa ja mietiskelevää tunnelmaa. Pystylinjat puolestaan luovat kohottavaa ja ylevää tunnelmaa. Suorat viivat synnyttävät voiman ja jyrkyyden mielikuvia, kun taas kaaret antavat kuvalle eloa ja vilkkautta. Keskiperspektiivi tarkoittaa sitä, että silmä huomaa ensimmäiseksi sen, mitä on kuvan keskellä. Pääkohteen merkitys kasvaa, jos se rikkoo viivarytmin tai toistaisen muodon. (Setälä 1940: 461-468). Kuvan symmetrisyys johdattaa katseen kuvan keskelle keskeiseen elementtiin (Kuusamo 1990: 173).

Kuvassa näkyvä kuva on denotaatio ja sen tuomat miellelyhtymät ovat konnotaatioita. Esimerkiksi medaljongin muotoiset koristeelliset valokuvakehykset luovat perinteisyyden ja menneisyyden konnotaatioita. (Kuusamo 1990: 173). Kuvan hahmo on ikonisessa asemassa, jos se on kuvan pääasia. Sama hahmo voi muuttua indeksiksi, kun se siirretään laajempaan kuvaan. (Kuusamo 1990: 174). Kuvissa käytetään myös yleisiä symboleja,

esimerkiksi kullan värillä voi korostaa yläluokkaista maailmaa, harvinaisuutta, kallisarvoisuutta ja arjen harmaudesta erottuvaa (em. 175, 179).

Valokuva on siinä mielessä helppo ilmaisumuoto, että valokuvaajan ei tarvitse kertoa sanoin mitään. Hän vain katsoo kameralla, tähtää itseään puhuttelevaan kohteeseen ja painaa nappia. Sanotaan, että silmät ovat sielun peili. Sanonnalla viitataan siihen, että kun toista ihmistä katsotaan silmiin, nähdään hänen ajatusmaailmaansa. Sanonta voisi myös sopia kahteen suuntaan ymmärrettäväksi; ulkomaailmasta silmien kautta sieluun ja sieltä kameran kautta julki. Silmä näkee sen, mikä aiheuttaa ajatuksia. Jos valokuvan keskelle sattuu juoppoporukka eväsretkellään, porukalla on varmasti tarkoituksensa kuvassa. Vaikka haastateltava ei haluaisi sanoa, ettei pidä juupoista, hän voi kuvata juoppoja ja kertoa, ettei pidä tästä kuvan osoittamasta asuinalueesta, koska siellä ei ole tarpeeksi puistoja. Tällöin tutkija voi tehdä oletuksen, että haastateltava ei pidä asuinalueesta, jossa ei ole puistoja, mutta jossa on juoppoja. Haastattelun avulla oletuksen voi vahvistaa tai kumota.

7 Analyysi ja tulokset

Haastattelujen vastaukset jaottelin Bonaiuton edellä esitellyn luokituksen mukaisesti ja etsin niitä tekijöitä, joita kohderyhmäni erityisesti painottaa. Mielestäni oli kiinnostavaa, miten Bonaiuton määrittelemistä laatutekijöistä arkkitehtuuri ja kaupunkisuunnittelu, sosiaaliset suhteet, toiminnan mahdollisuudet sekä elämisen jäljet painottuvat omilla haastateltavillani. Kolme haastatelluista nimesi parhaaksi asuinalueeksi jonkin ydinkeskustan alueen. Näitä olivat Senaatintori, Fredrikintori ja Yrjönkatu. Ullanlinna, Katajanokka ja Kruununhaka mukaan lukien kuusi kuudestatoista haastateltavasta halusi asua Pitkäsillan eteläpuolisella kantakaupungin alueella. Muita hyviksi nimettyjä asuinalueita olivat kahdella vastaajalla Munkkiniemen rannanläheiset alueet sekä yhdellä maininnalla Etelä-Haaga, Vallila, Laajasalo, Pikku-Huopalahti, Myllypuron pientaloalue, Kallio, Suomenlinna ja Vallilan puutaloalue. Epämiellyttävän alueen maininnan sai Itä-Pasila neljä kertaa, Merihaka kolme kertaa, Itäkeskus ja Kannelmäen asemanseutu kumpikin kaksi kertaa sekä Jakomäki, Töölöntulli, Malmi, Kallio ja Hermannin uusi vuokrataloalue kukin yhden kerran. (Tästä lähtien käytän analyysissä alueista nimityksiä ”viihtyisä alue” ja ”epäviihtyisä alue”, kun tarkoitan vain tässä tutkimuksessa haastateltavien viihtyisiksi ja epäviihtyisiksi asuinalueiksi nimeämiä alueita.)

7.1 Haastattelut kertovat

Rakennetuista ja visuaalisista tekijöistä haastateltavillani nousi esiin kolme teemaa, jotka he mainitsivat usein. Haastatteluissa eniten puhuttu teema on kaupunkimainen elämäntapa. Tärkeintä tässä elämäntavassa on se, että palvelut ovat lähellä. Kaupunki on kaupunkilaisen olohuone. Hänen ei tarvitse mennä palvelujen luo, vaan hän on jo niiden ää-

rellä kun astuu kotirappukäytävästään ulos. Kaupunkimaiseen elämäntapaan kuuluu luontevasti kerrostalossa asuminen. Sitä ei tarvitse perustella, vaan sen helppous ja luonnollisuus todetaan ohimennen sivulauseessa. Kaupunkimaiseen elämäntapaan kuuluu myös historian kunnioittaminen. Historia saa mielellään näkyä kaikessa, se tuo tunnelmaa ja aitoutta kaupunkielämään. Kaupunkimaista elämäntapaa haastatellut haluavat elää niemenomaan Helsingin kantakaupungissa.

”Kun astuu kodistaan niin on jo siellä eikä tarvitse lähtee jonnekin.” VM 29 vuotta, avioliitossa

Muita suomalaisia vaihtoehtoja ei noussut esiin, mutta ulkomaiset suurkaupungit kiinnostivat haastateltuja mahdollisina asuinpaikkoina.

”Esimerkiksi Berliini on aivan loistava kaupunki ja se on kuitenkin aikamoinen miljoonakaupunki. Rooma on myös miljoonakaupunki ja se on loistava. Pitää olla tarpeeksi massaa et on monimuotoisuutta ja sit iso kaupunki. On myös kivoja pikkukaupunkeja mut ne on tylsiä. Ne on kivoja viikonloppukohteita. Ei niissä asuis.” VM 30 vuotta, avioliitossa

Haastatellut mainitsivat usein kauneuden tärkeänä asumisviihtyvyyteen liittyvänä elementtinä. He pitivät eri värisistä taloista ja vanhasta, yksilöllisestä arkkitehtuurista. He arvostavat myös ikkunasta avautuvia kauniita näkymiä, oli se sitten historiallinen vastapäinen talo tai suuri vanha puu jalkakäytävän reunassa. Luonto nousi myös usein esiin esteettisenä tekijänä. Hoidetut puistoalueet kuuluvat olennaisesti kaupunkiin ja pienikin puisto oikeassa paikassa voi muuttaa ympäristön miellyttäväksi. Helsingiläisiä kun haastattelin, melkein

kaikki mainitsivat meren kauneuden. Vesi on ihmiselle miellyttävä elementti ja meri on romanttinen vapauden symboli. Eri ympäristöpsykologian tutkimuksissa onkin päästy samaan lopputulokseen, jonka mukaan yleisesti ihmiset viihtyvät kaupunkiympäristössä, jossa on luontoa, joka on hyvin hoidettu ja siisti, jossa on avoimia näkymiä ja historiallisuutta ja jossa vallitsee järjestys ja rakennukset ovat toisiinsa yhteensopivia. (Kyttä 2004: 32-33).

”Mun mielest on ihan kiva että siä luonnossa menee kävelytie mitä pitkin mä voin mennä ja mä tiedän et kun mä meen sen loppuun mä tuun takas sinne mistä mä lähinkin. Eikä mun tarte pelätä et siel on jotain karhuja tai jotain. Mä en oo siis mikään semmonen luontoihminen et mä haluaisin mitään semmost villii luontoo. Mut kyl mä tykkään et on ruska syksyllä se on ihanaa kävellä ja keväällä kun alkaa tulla kaikkii kukkasii ja vihreetä. Se on mulle sillai tärkeetä mut mulle riittää se tälläsessä kaupunkimuodossa.” VM 30 vuotta, sinkku

Toisista ihmisistä puhuessamme esiin nousi kolme aihetta: sosiaalisuus, turvallisuus ja suvaitsevaisuus. Haastateltavat haluavat voida säädellä omaa sosiaalisuuden astettaan. Yksi kaipaa yhteisöllisyyttä, toinen ei, mutta valinnanvapaus on tärkeintä. On tärkeää voida kulkea kaupungilla niin, että todennäköisyys törmätä vahingossa tuttuihin on pieni. Toisaalta syntyperäiset helsinkiläiset kertoivat haluavansa asua Helsingissä senkin takia, että heidän läheisensä ja tuttavansa asuvat täällä. Helsinki on koti. Toiset ihmiset, yleensä tuntemattomat, ovat tärkeä turvallisuustekijä kaupunkilaisnaisille. Autiot kadut pelottavat heitä, mutta mitä enemmän kaduilla on ihmisiä, sitä turvallisemmalta ympäristö vaikuttaa. Toisaalta myös hoitamaton, sotkettu ympäristö tuo turvattomuudentunnetta. Kerrostaloasumisessa naapurit ovat tärkeä turvallisuutta tuova tekijä.

”Kaupungissa täytyy voida nähdä ihmisiä. Täytyy olla sellasia paikkoja ja tiloja, joissa liikkuu ihmisiä. Se tekee semmosta elävyyttä ja sit se on myös turvallisuustekijä muut ihmiset.” VK 40 vuotta, naimisissa

Suvaitsevaisuuteen liittyvät asiat olivat paljon esillä haastatteluissa. Jokainen haastateltava korosti suvaitsevaisuutta oleellisena osana helsinkiläisen elämää. Toisaalta he itse olivat joskus yllättävän ennakkoluuloisia muita helsinkiläisiä kohtaan. Usein toistettu ajatus oli, että Helsingissä asuu kahdenlaisia ihmisiä – lähiöissä asuvia kauppakeskusasiakkaita ja kantakaupungissa niitä, jotka pitävät keskustasta. Yleisesti haastateltavat suhtautuivat positiivisesti maahanmuuttajiin ja alkoholisteihin, jotka molemmat ryhmät ovat segregaatiteorioiden mukaan asuinalueiden arvoa alentavia ryhmiä. Narkomaaneihin haastateltavat suhtautuivat poikkeuksetta negatiivisesti, koska he kokevat narkomaanit pelottaviksi ja arvaamattomiksi ihmisiksi. Maahanmuuttajien ajateltiin piristävän kaupunkikuvaa ja tuovan kaupungille lisää väriä

”Samoin nää Itäkeskukset. Mun mielestä se on kiinnostava ilmiö ja kaupungin rakentumisen kannalta kiintoisa ilmiö, et Helsinki on tavallaan kaksnapainen. Et Helsinki on tavallaan jakautunu kahdeks kaupungiks. Siellä on ihmisiä, joille se on se kaupungin keskusta jossa ne käy. Mä en ikinä vois asuu silleen et joku ostoskeskus olis mun keskuspaikkani. Mut enhän mä tunne Helsingistä näitä lähiöseutuja.” VM 29 vuotta, avoliitossa

Palvelut ovat tärkeitä kohderyhmälleni. He eivät kuitenkaan ole kovin kiinnostuneita koulujen tai terveystalvelujen tasosta, vaan palveluilla he tarkoittavat pieniä, yksilöllisiä yksi-

tyisyrittäjien pitämiä liikkeitä. He haluavat ympäristöönsä ensisijaisesti viihtyisiä kahviloita ja ravintoloita ja ruokakaupan. Lisäksi he toivovat lähelleen muita erikoisliikkeitä, esimerkiksi vaatebutiikin ja etnisten ruokatarvikkeiden kaupan.

”Mun mielest tää on tosi kiva tää Kallio ku tääll on niin paljon etnisiä ravintoloita ja ruokakauppoja.” VK 30 vuotta, avoliitossa

Julkinen liikenne ja pyöräilymahdollisuus nousevat vahvasti esiin haastateltavillani. He kaikki ovat julkisen liikenteen tyytyväisiä käyttäjiä, jos matkaa ei voi kulkea jalan tai polkupyörällä. Julkisen liikenteen välineistä raitiovaunu on suosituin. Haastateltavieni urbaaniuteen kuuluu tietynlainen pikkukaupungin hakeminen suuren kaupungin sisältä. He haluavat asua ja työskennellä tietyllä alueella niin, että ainakin kesäaikaan työmatkoihin voi käyttää polkupyörää ja talvella pidemmät matkat voi kulkea raitiovaunulla. Kohderyhmäni suosikkialue Helsingissä onkin aika tarkasti raitiovaunukartan alue. Sen ulkopuolelle haastateltavani eivät halua matkustaa kuin poikkeustapauksissa.

”Mä pääsen kymmenes minuutis töihin ja mä pääsen kymmenes minuutis keskustaan et mä en tartte mun päivittäises elämässä autoo. Mä en oo erityisen vihree mut mun mielest se on ihan jees et mä en tarvii.” VM 30 vuotta, sinkku

Haastateltavani haluavat myös ulkoilla raitiovaunukartan alueella, mieluiten puistoissa ja merenrannalla.

”Kaupunkiluonto on mulle harrastus. Tykkään käydä kävelemässä. Kiva kun voi mennä merenrannalle ja on saaria. Se on osa sitä lepposaa suomalaista elämänmenoa. Se on musta meidän kaupunkikulttuuria.” FM 31 vuotta, avoliitossa

Meteli on se elämisen aiheuttama sivutuote, josta urbaani kohderyhmäni ei nauti. Erityisesti liikenteen melu on monelle ongelma, samoin kuin liikenteen aiheuttamat ilmansaasteet. Toinen metelin lähde, joka aiheuttaa stressiä ja turvattomuuden tunnetta, on aggressiivisten ihmisten aiheuttama möly. Kovin paljon haastateltavani eivät kuitenkaan painotaneet meluongelmia kaupungissa. Kaupungin negatiivisista piirteistä jokaisella haastateltavalla nousi esiin vain autojen aiheuttama turvattomuudentunne. Metelistä kärsi vain muutama.

”Autojen puuttuminen tois semmosen et ei olis niin kiireinen ja tunkkanen melu ja pakokaasu ja kiireen tuntu kun täytyy väistellä.” FM 28 vuotta, naimisissa

Haastateltavista yksikään ei sanonut haluavansa päästä asioimaan yksityisautolla. Päinvastoin, jokainen kertoi haluavansa mieluiten kävellä tai pyöräillä paikasta toiseen. Jos matka on liian pitkä tai keli liian huono, haastateltavat haluavat käyttää julkisia liikennevälineitä, mieluiten raitiovaunua. Yleensäkin he arvottavat raideliikennettä sen vähäisen saastuttavuuden takia. Tosin paikallisjuna tai metro herättävät joissain vastaajissa mielikuvan tehdasmaisen rationaalisesta massojen liikuttamisesta, mikä ei kuulu viehättävään asumiseen ja elämäntapaan.

Jokainen haastateltava piti kerrostaloasumista itselleen sopivimpana asumismuotona. Heitä viehättää kerrostaloasumisen helppous – ei tarvitse luoda lunta eikä huolehtia talon ylläpidosta. Lisäksi naiset kertoivat tuntevansa olonsa turvalliseksi kerrostalossa, jossa ei tarvitse asua maan tasalla. Poikkeuksetta vastaajat toivovat, että heidän asuinkerrostalonsa sijaitsee Helsingin kantakaupungissa suurin piirtein raitiovaunukartan alueella. He haluavat, että asuinalueella on oma historiansa ja että historia on edelleen näkyvässä alueella. Lisäksi he toivovat lähiympäristöönsä ulkoilumahdollisuuksia hoidetussa puistoympäristössä. Jokainen mainitsi meren läheisyyden viehättävänä tekijänä, samoin kauneuden ja rauhallisuuden.

Ehkä tärkeimmäksi määreeksi haastatteluja lukiessa nousi naisten tarve vapauteen ja itsemääräämiseen. He haluavat itse määrittellä oman yhteisöllisyyden asteensa; sen, koska he ovat sosiaalisia ja koska eivät. Silloin kun heillä on sosiaalinen olo, ympäristön pitäisi olla valmiudessa tyydyttämään heidän sosiaalisia tarpeitaan. He haluavat myös päättää itse omasta aikataulustaan kulkemisen suhteen, siis kulkemista omin voimin tai useasti liikennöivällä raitiovaunulla ilman aikataulujen tuomia kehyksiä. He haluavat voida vapaasti vaihdella kulkureittiään päivästä toiseen esimerkiksi niin, että yhtenä päivänä he kävelevät töihin puiston poikki, toisena matkustavat raitiovaunulla ja kolmantena kävellen kivijalkabutiikkien näyteikkunoita katsellen.

Asuinalueen epämiellyttävistä tekijöistä haastateltavat ovat yksimielisiä. 1960- ja 1970-lukujen lähiöt harmaine betonirakennuksineen ovat epäviihtyisiä. Betoniset kävelyreitit mainittiin myös epämiellyttävinä. Kaksi haastateltavaa mainitsi betonisten kulkukaukaloiden ankeuden jokapäiväisenä osana työmatkaa. Ruma on sana, jonka kaikki mainitsivat betonilähiöiden yhteydessä.

Vastaajat eivät vastusta henkilöautoja, mutta he vastustavat autojen valtaamaa tilaa asuinalueilla ja kaupungissa. Moni mainitsi monikaistaiset tiet, liikenteen metelin ja yleensä autojen viemän tilan epämiellyttävinä asioina. Lisäksi jokainen haastateltava mainitsi epäsiisteyden viihtyvyyttä vähentävänä tekijänä.

Vaikka kohderyhmä haluaa ulkoilualueita asuinalueensa lähistölle, he eivät halua ulkoilla hoitamattomassa metsässä. Metsä on viihtyisä vain, jos se on hyvin hoidettu puistometsä. Mieluiten haastatellut ulkoilevat merenrannan kävelyteillä ja puistoissa. Joillekin riittää ainoastaan puu tai pari viihtyisän tunnelman tekemiseen.

7.2 Valokuvat näyttävät

Otin valokuvasarjat kymmenen ensimmäisen haastateltavan kanssa. Analysoin ensin kaikkia kuvia kokonaisuutena ja sen jälkeen tarkastelen valokuvia kunkin haastattelun osana. Jotkut kuvaajat saivat kuvattua vain kaksi kuvaa, jotkut kuvasivat enemmän. Joissain tapauksissa kuvien vähyyden takia myös kuva-analyysi jää suppeaksi.

Analyysin alussa minulla oli kaksi pinoa kuvaamossa kehitettyjä valokuvia. Toisessa pinnossa oli epäviihtyisien alueiden kuvat, ja toisessa viihtyisien alueiden kuvat. Kuva-analyysin aluksi en halunnut pitää kuvia tietyssä järjestyksessä, vaikka olin toki merkinnyt kuvien taakse tarkasti, mihin haastatteluun kukin kuva kuuluu. Päin vastoin, sekoittelin kuvia ja toivoin löytäväni jotain yhteistä kuvista. Jotain, mikä toistuu kaikissa tai melkein kaikissa kuvissa. Ylimalkainen kuvien katselu ei tosin kertonut juuri muuta kuin sen, että viihtyisien

alueiden kuvat miellyttivät silmää ja epäviihtyisien alueiden kuvat olivat aika ankean näköisiä. Tämä oli odotettua.

Kuvien katselu epämääräisestä pinosta on aika hankalaa, joten hankin isoja pahviarkkeja, joille teippasin kuvat, minkä jälkeen teippasin arkit työhuoneeni seinille. Kun sain katsella viihtyisien alueiden ja epäviihtyisien alueiden kuvia kokonaisuuksina, niiden erot tulivat selvemmin esiin. Silmiinpistävimmat erot kuvissa olivat talojen muodoissa, väreissä ja luonnon määrässä. Yllättäen ihmisten määrässä oli eroja siten, että epäviihtyisien alueiden kuvissa näkyi ihmisiä, kun taas viihtyisien alueiden kuvissa ihmisiä oli vähemmän. Puheessa haastateltavat suhtautuivat kaikkiin ihmisryhmiin hyvin ystävällisesti ja ennakkoluulottomasti. Epäviihtyisien alueiden kuvien ihmiset edustivat kuvan ottajille tietynlaista elämäntyyliä, jollaista he eivät itse haluaisi viettää. Kuvien ihmiset ovat joutilaita alkoholin suurkuluttajia tai painavia ostoskasseja kantavia perheenäitejä. Haastateltavani itse olivat siinä elämäntilanteessa, jossa kauppakassit ovat vielä suhteellisen kevyitä. Valokuvat syventävät haastateltujen mainitsemia kauneuden ja rumuuden käsitteitä. Heidän ottamansa valokuvat eri kaupunginosista ovat hyvin samantapaisia. Epäviihtyisien alueiden kuvat voisi hyvin yhdistää ja väittää, että ne on otettu yhdeltä ja samalta alueelta, 1970-luvulla rakennetusta kahden tason betonilähiöstä. Viihtyisien alueiden kuvat puolestaan poikkeavat enemmän toisistaan, mutta samat viihtyisyyden perustekijät, kuten luonto, kaunis arkkitehtuuri ja heleät värit löytyvät kaikista kuvista.

Aluesuunnittelun erilaisuus näkyy kuvissa selvästi. Epäviihtyisien alueiden asuintalot on siroteltu asuinalueelle erilleen toisistaan. Talojen välissä on tyhjää betoni- tai asfalttitilaa. Tulee vaikutelma, että sen jälkeen kun alue on suunniteltu ja rakennettu, se on unohdettu ja hoito ja ylläpito on jätetty sikseen. Kuvien kohteet ovat epäsiistejä, roskaisia, töhrittyjä,

ränsistyneitä, rikkiäisiä ja sotkuisia. Kuvista voi melkein haistaa ankean tunnelman. Luontoa epäviihtyisien alueiden kuvissa näkyy vähän - muutama puu - tai ei ollenkaan.

Epäviihtyisien alueiden muodot ovat teräviä ja kulmikkaita. Arkkitehtuurissa on suosittu suoria kulmia, pitkiä suorakaiteita ja laatikon muotoa. Linjat ovat pitkiä ja suoria, pinnat ovat yhtenäisiä ja tasaisia. Joka kuvassa näkyy kulmia – talojen muodoissa, kulkukäytävissä, ikkunoiden muodoissa ja betoniaidassa. Betoniset jalankulkukaukalot ja –käytävät ovat pitkiä ja erillään muusta liikenteestä ja elämästä. Kävelykannelta voi kurkata neliön muotoisesta aukosta alakerran autohalliin. Suorista kulmista poikkeavat yksityiskohdat ovat harkitsemattomia, esimerkiksi sinne tänne aseteltuja lautasantenneja kerrostalon katolla.

Epäviihtyisien alueiden talot ovat suuria ja näyttävät massiivisilta. Ensimmäinen kerros ei poikkea mitenkään muista kerroksista. Joka ikkuna on samanlainen, seinät ja katot ovat suoria. Alueiden etäisyydet ovat pitkiä ja talojen väliin jää suuria, avoimia tiloja. Inhimillinen, asukkaan kokoinen mittakaava puuttuu. Betoni on ehdottomasti käytetyin materiaali, mutta joissain kuvissa on myös uutta punatiiliä tai kaakelia. Väri on harmaa. Yksityiskohdissa on voitu käyttää kirkkaita värejä, kuten kirkkaansinistä, kirkkaanpunaista, kirkkaanvihreää tai kirkkaankeltaista. Katualueita ei epäviihtyisien alueiden välittömässä läheisyydessä ole, ne on eristetty jalankulkijoista. Autoja kuitenkin näkyy. Niitä on pysäköity laajoille parkkialueille ja niitä kulkee leveillä, monikaistaisilla väylillä. Tiekuvista voi melkein kuulla liikenteen metelin.

Viihtyisiksi nimettyjä alueita ei välttämättä ole suunniteltu erityisesti asuinalueiksi. Usein ne ovat kaupunkialueita, joilla myös asutaan. Talot ovat keskenään erilaisia ja eri värisiä ja ne

voivat olla kiinni toisissaan ja kiinni kadussa ja jalkakäytävässä. Joissain kuvissa talot ovat erillisiä rakennuksia puistomaisella alueella. Alueet ovat siistejä ja hoidettuja ja asukkaiden asumistyytyväisyydestä kertovat kauniisti koristellut parvekkeet. Joissain kuvissa näkyy ihmisiä. Kuvien ihmiset kävelevät jalkakäytävillä, ylittävät katua ja katselevat näyteikkunoita. Ihmisen tila on paitsi asunnossa, sen ulkopuolella kaupunkialueella kaduilla ja puistoissa. Luonto ei kuitenkaan ole aivan välttämätön asuinalueella. Joissain kuvissa ei näy ollenkaan luontoa, joissain näkyy pari yksittäistä puuta ja useassa kuvassa näkyy puistoalue.

Viihtyisien alueiden muodot ovat pyöreitä, kaarevia ja epäsäännöllisiä. Taloissa on torneja, erkkereitä ja erilaisia koristeita. Kerrokset ovat erilaisia, ehkä eri värisiäkin ja ikkunat ovat eri muotoisia. Seinissä voi olla erilaisia muotoja, samoin kuin katoissa. Muodot ovat aina pehmeitä ja vaihtelevia. Yksityiskohdat ovat harkittuja. Puistot ja aukiotkin ovat kuvissa kaarevan muotoisia, eivät neliömäisiä. Talot voivat olla suuria, mutta niissä ei ole suuria yhtenäisiä pintoja, jolloin mittakaava säilyy inhimillisen pienenä. Ikkunat ja muodot vaihtelevat suurissa taloissa tehden ne inhimillisemmän oloisiksi. Yleisin materiaali on maalattu kivitalon rappaus, mutta joissain kuvissa näkyy myös vanhaa punatiiltä sekä takorautaa yksityiskohdissa. Värit ovat vaaleita ja heleitä: vaaleanpunaista, vaaleansinistä, keltaista, vaaleanvihreää, beigeä ja vaaleaa siniharmaata.

Kaupunkialueet koetaan viihtyisiksi ehkä siksi, että niiden mittakaava on inhimillinen. Viihtyisien alueiden kuvissa näkyy pieniä kivijalkabutiikkeja, näyteikkunoita, kutsuvia valoja – yleensäkin paljon nähtävää muutaman metrin alueella. Neljän sekunnin säännön mukaan ympäristössä pitäisikin tapahtua havaittavia muutoksia neljän sekunnin välein. Muutoin havainnoijan kiinnostus herpaantuu ja ympäristö vaikuttaa tylsältä. (Kyttä ym. 2008: 40).

Autoja näkyy kuvissa paljon eivätkä ne tee aluetta epäviihtyisäksi. Ne on hyväksytty osaksi kaupunkielämää. Autot on pysäköity katujen varsille tai ne ovat liikkeessä kadulla. Oman lisänsä tekevät yhdessä kuvassa näkyvät raitiovaunukiskot.

Yhteenvedona yleisestä valokuva-analyysistä voi todeta, että koulutetut, pikkulapsettomat helsinkiläisnaiset haluavat asua vanhassa, kaupunkimaisessa ympäristössä kerrostalossa. He eivät häiriinny erilaisista ihmisistä eivätkä ahtaudesta tai pihan puutteesta. Tärkeää heille on turvallisuuden tunne, mikä näkyy kerrostaloasumisen suosiossa, toisten ihmisten eli sosiaalisen kontrollin toivossa sekä narkomaanien välttelystä. Sen sijaan hoitamattomat ja tuhritut autiot lähiöt tuntuvat luotaantyöntävilä. Naisten ajatuksissa turvallinen kaupunkitila kattaa nykyisellään raitiovaunukartan. Suuri haaste yhdyskuntasuunnittelulle olisi laajentaa turvallinen, viihtyisä kaupunkitila myös suuren muuton lähiöt kattavaksi.

Seuraavaksi tarkastelen kymmentä kuvasarjaa verraten kuvia ja haastatteluja toisiinsa.

Haastattelu ja kuvasarja 1

”Asuinalueen alhainen työpaikkaomavaraisuus yhdessä yhteisten joukkoliikennelinjojen kanssa merkitsee, että asukkaat elävät samassa putkessa – aamulla asemalle ja illalla asemalta”, Matti Kortteinen kuvaa tyypillistä lähiöelämää (Kortteinen 1982: 231). Epävihtyisän alueen kuvat on otettu lähiliikennejunan hallitsemalta Kannelmäen aseman alueelta. Lähijunanradan varrelle nousseet lähiöt on suunniteltu siten, että niistä suuntautuva työmatkaliikenne käyttää enimmäkseen junaa. Radan rakentamisajan hengessä monet sen asemista palvelevat tätä päämäärää eikä niiden suunnittelussa ole välttämättä otettu huomioon esteettisiä arvoja. (Hankonen 1994: 316). Kuvissa hallitsevina elementteinä

ovat teräspalkkisillat sekä betoniseinien rajaamat kulkuväylät, joiden tehtävä on ohjata asemalle saapuvat ihmiset sisäänkäynneille sekä paluusuunnassa ohjata heidät kadulle tai syöttöliikenteen pysäkille. Betonimaisema jatkuu asuintaloissa. Alueen taloihin johtaa kuvassa näkyvä samankaltainen syöttöväylä kuin asemallekin.

Kuva 1 Kannelmäki

Miellyttävän alueen kuvissa ollaan aivan kantakaupungissa, Yrjönkadulla Forumin takana, lähellä erilaisia kulttuuripalveluja. Näkymää talon edestä rajaa pääkatu autoineen, talon

seinää koristavat taidemuseon ja kauppakeskuksen kyltit. Radanvarsilähiön burgerikioskin tilalle on tullut trendikäs kivijalkakauppa. Ihmisläheinen tunnelma korostuu myös muissa sarjan kuvissa. Katuvalot leikkivät talojen ulkopinnoilla ja pohjakerrokset ovat täynnä pieni-
liikkeitä. Katu on elävä ja avoin. Paikallisjunalähiössä autot oli ajettu parkkihalliin. Kanta-
kaupungissa ne seisovat kadun varrella valmiina lähtöön, jolloin niidenkin viesti osoittaa
ulospäin, eivätkä ne lähiöiden autopaikoitusalueiden tapaan rajaa asuinalueita ulko-
vyöhykkeestä.

Haastattelu ja kuvasarja 2

Muista haastatteluista poiketen tässä kuvasarjassa kantakaupungin alue on nimetty epä-
viihtyisäksi ja kaukaisempi lähiö viihtyisäksi alueeksi. Epäviihtyisän Tullinpuomin alueen
kuvissa eivät näy yleensä viihtyisäksi koetulle keskustalle tyypilliset ominaisuudet, kuten
vähäliikenteiset kadut ja kivijalkakaupat. Sen sijaan epäviihtyisissä keskustakuvissa näkyy
suuria taloja ja monikaistaisia autojonoja. Epäviihtyisä keskusta-alue on rakennettu autoja
varten. Kuvissa painottuvat erilaiset opastekyltit ja liikennemerkit. Jalankululle on varattu
jalkakäytävät katujen varsilla, mutta jalankulku alueella ei todennäköisesti ole kovin miel-
lyttävää, koska liikenteen melu ja katupöly pääsevät vapaasti leviämään jalkakäytävälle.
Suuri pyöreä ulkomainosteline sekä suuret jätteidenkeräysastiat edustavat nopeaan vauh-
tiin liittyvää suurta mittakaavaa.

Viihtyisänä asuinalueena kuvaaja on maininnut kantakaupungin rajoilla sijaitsevan Etelä-
Haagan. Läpiajokieltojen vuoksi alueella kulkeva liikenne suuntautuu pääosin kiinteistöi-
hin. Kuvissa huomio kiinnittyy rakennuskantaan, joka ajoittuu noin 1950-1960-luvulle. Ta-
lot ovat korkeintaan nelikerroksisia ja niiden sijoittelussa on otettu huomioon maaston

vaihtelut. Taloja ei ole rakennettu riviin pääkadun varteen, vaan tiet on jätetty mutkittelemaan talojen välissä. Yhdessä kuvassa näkyy vanhan Haagan puurakenteisia taloja ja kuvan oikeassa laidassa helsinkiläisittäin harvinainen puukirkko.

Haastattelu ja kuvasarja 3

Epäviihtyisän Itäkeskuksen alueen kuvien luontoalueet ovat rakennusten ja jalankulkualueiden välistä vihernauhaa. Kasvillisuus ei muodosta omia vyöhykkeitään tai puistoalueita. Kuvia hallitsee alueelle tyypillinen punatiilirakentaminen. Pääosa punaisista asuintaloista on matalia ja keskenään samannäköisiä. Seinät ovat koristeettomia ja valtaosa kuvien taloista on tasakattoisia. Liikenneväylien ja talojen väliin on rakennettu laajat pysäköintialueet. Paikoitustalossa autot on sijoitettu kaltereiden taakse. Pääasia ei ole kauneus, vaan ilkvallan estäminen. Kuvissa näkyy myös haastattelujen epäviihtyisiksi nimetyille alueille tyypillinen ratkaisu, jossa jalankulku on nostettu autoväylien yläpuolelle betonisille kävelysilloille.

Viihtyisässä Munkkiniemessä maisemaa rajaavat puistot. Jokaisessa viihtyisän alueen kuvassa luonto on hallitsevassa asemassa, ei niinkään rakennettu ympäristö. Talot ovat suuria, punatiilisiä ja yhdenmukaisesti rakennettuja. Positiivisuus rakentuu enimmäkseen luonnon varaan, erityisesti meren ja raitiovaunun läheisyyteen.

Haastattelu ja kuvasarja 4

Epäviihtyisällä Merihaan alueella on tehty 1970-luvulla hyvältä vaikuttanut ratkaisu, jossa asuminen ja siihen liittyvät toiminnot nostettiin kannen päälle ja jätettiin katutaso autojen

pysäköintiä ja tavaraliikennettä varten. Alueella ei ole juuri lainkaan luontoa. Betonia on käytetty rakennusten seinissä ja kävelykanan materiaalina. Rakennuskanta on suurta ja visuaalisesti yksitoikkoista; talot eivät juurikaan erotu toisistaan.

Viihtyisän Ullanlinnan kuvissa on aivan uusi tunnelma. Kuvaajaa on vanhalla kaupunki-alueella viehättänyt erityisesti rakennusten värikkyys ja koristeellisuus. Jokainen rakennus on omannäköisensä. Ikkunat ovat erilaisia, talojen ja kattojen muodot poikkeavat toisistaan. Jonkin talon katolla on suippo torni, toisessa on seinästä poikkeavan värinen erkkeri. Joissain taloissa on parvekkeita, joissakin ei. Kuvassa on huoletonta eurooppalaista tunnelmaa.

Kuva 2 Ullanlinna

Haastattelu ja kuvasarja 5

1960-luvulla amerikkalaiset uskoivat pyöräilyn väistyvän aikuisten kulkumuotona ja Suomalaiset kaupunkisuunnittelijat uskoivat amerikkalaisnäkemykseen. Helsingissäkin rakennettiin uusille alueille kortteleita, joissa autoliikenne rajattiin pois varsinaiselta asuinalueelta ja jalankulku sijoitettiin ylemmälle kannelle. (Hankonen 1994: 286). Suunnitelmat olivat kauniita, mutta lopputulokset eivät silti miellytä monia. Kävelykansi-ideaa edustavan Itä-Pasilan kuvista välittyy vaikutelma kuin ne olisi otettu teollisuusalueella. Tunnelma on selkeästi näkyvässä vakoilukeskusta muistuttavassa talossa, jonka katto on täynnä erilaisia suuria satelliittiantenneja. Luontoa kuvissa ei näy, sen sijaan näkyy jalankulkuliikennettä ohjaavia kapeita käytäviä, jotka nostavat jalankulkijat pois liikenteen seasta mutta samalla rajoittavat kulkureittien valintaa. Myös ajallinen erillisyys puuttuu. Alue on rakennettu kerrolla ja talot muistuttavat toisiaan.

Kuva 3 Itä-Pasila

Viihtyisän Kruununhaan taloja erottavat kadut, jotka luovat alueelle keskustalle tyypillisen umpikorttelirakenteen. Rakennusten ikähaitari näyttää suurelta. Mukana on 1800-luvun lopun taloja vierä vieressä puolta vuosisataa myöhemmin rakennettujen talojen kanssa. Vanhojen talojen piirteissä korostuu yksilöllisyys ja rakennusten pintoja elävöittävät erilaiset koristeet. Osassa taloista on parvekkeita, osassa ei. Läpiajoliikennettä ei ole. Kuville on tyypillistä luonnon puuttuminen, mutta vastapainoksi umpikorttelit rajaavat sisäpiha-alueet itsenäisiksi saarekkeiksi. Kuvissa näkyy sisäpihoille johtavia eri muotoisia portteja, jotka johdattavat kulkijan kadun maailmasta asumisen maailmaan. Rakennusten alakerassa on pieniä kauppoja, jotka tarjoavat erilaisia tuotteita ja houkuttelevat kiertelemään ja pistäytymään sisään.

Haastattelu ja kuvasarja 6

Epäviihtyisän Itä-Pasilan kuvissa on jälleen kuvattu suuria, harmaita betonirakennuksia. Kerrostalot ovat suuria sekä leveys- että pituussuuntaan ja keskenään samannäköisiä. Välissä on kävelykansi betoniaidoin ohjattuine kävelyreitteineen. Kuvissa näkyy myös betonaitoja, betonipylväitä ja betoniportaikkoja. Värikuvien väritys on harmaa, tosin yhden talon alaosassa näkyy piristeenä keltaista ja betonitakuvassa näkyy siniseksi maalattu kaide. Kuvat on otettu talvella, jolloin maisema tosin on yleensä harmaa.

Kuva 4 Itä-Pasila

Kuva 5 Itä-Pasila

Kuva 6 Itä-Pasila

Viihtyisän alueen kuvat on otettu aivan ydinkeskustassa, Senaatintorilla, ja ne muistuttavat tyypillisiä postikorttikuvia. Kuvajaaja on kuvannut historiallisia rakennuksia perinteiseen tapaan, mutta lisäksi kuviin on taltioitu alueen rakennusten yksityiskohtia, kuten vanhan aikainen katulamppu keltaisen talon kulmassa. Katunäkymäkuvissa on ihmisiä ja jouluvaloja. Tunnelma on lämmin, vaikka ihmisten vaatetuksesta näkee, että kuvanottohetkellä on ollut kylmä talvipäivä.

Kuva 7 Senaatintori

Kuva 8 Senaatintori

Haastattelu ja kuvasarja 7

Seitsemäs haastateltava valitsi epäviihtyisäksi paikaksi puhtaasti mielikuviansa perusteella 1960-luvulla suuren muuton aikana rakennetun Jakomäen. Ostokeskuksella otetuissa kuvissa näkyy joutilaita miehiä seisoskelemassa. Yhdessä kuvassa on publi, jossa haastateltava muistelee sattuneen jonkin ampumavälikohtauksen. Kuvien ihmiset edustavat kuvaajalle sitä negatiivista, mikä paikan mielikuviin liittyy. Rakennuksista otetuissa kuvissa ei ihmisiä näy. Rakennukset ovat matalia ja hyvin yksinkertaisia. Betonia on käytetty runsaasti ja katot ovat tasakattoja. Asuintalosta otetussa kuvassa näkyy asuinkerrosten alapuolella sijaitseva maantasainen autoja ja varastointia varten rakennettu häkkirakennelma. Tämäkin talo on matala, mutta haastateltavan mielestä häkkirakennelma tekee siitä epäesteettisen.

Kuva 9 Jakomäki

Kuva 10 Jakomäki

Kuva 11 Jakomäki

Viihtyisän Munkkiniemen kuvissa ei näy ollenkaan ihmisiä, mutta luontoa näkyy paljon. Kuvia on otettu merenrannalla matonpesulaiturista ja puistoalueelta. Yhteen kuvaan on saatu kaksi alueelle leimallista kohdetta – vanha kadettikoulu ja raitiovaunu. Vanha kadet-

tikoulu on huomattavasti suurempi rakennus kuin epäviihtyisän alueen esimerkkirakennukset, mutta tyyliiltään se on erilainen. Katto ja seinät ovat koristeellisen muotoiset ja väri on lämpimän keltainen. Viihtyisän paikan kuvien tunnelma on hiljainen ja rauhallinen. Se, että haastateltava on kuvannut luontoa ja merenrantaa mieluummin kuin ihmisiä, luoseesteisen vaikutelman.

Kuva 12 Munkkiniemi

Kuva 13 Munkkiniemenranta

Haastattelu ja kuvasarja 8

Epäviihtyisän Hermannin kuvat viestivät toivottomuutta. Talo näyttää vajoavan, lasikatos puuttuu, viivasuoran talonkaton takaa nousee sienimäinen savupilvi. Yhteen kuvaan on taltioitu loputtomiin jatkuvan näköinen kevyen liikenteen väylän keskiviiva. Ihmisiä ei näy missään. Väylän toisella puolella on autotie ja autoille suunnatut katulamput, toisella puolella on pensaiden takana parkkialue ja kauempana taloja. Tämä saattaisi olla juuri sellainen tienpätkä, jolla haastateltavani eivät mielellään kulje yksin öiseen aikaan.

Kuva 14 Hermanni

Viihtyisän Vallilan puutaloalueen kuvissa on toinen toistaan viehättävämmän näköisiä puutaloja. Värit ovat punaisen, vihreän, keltaisen ja sinisen haaleita pastellisävyjä. Vanhojen talojen katoissa ja seinissä on eri muotoja. Kuvissa näkyy paljon kalliota, suuria kiviä ja nurmikkoa. Vasta korkealta otettu maisemakuva paljastaa, että ollaan aivan keskustan tuntumassa. Alueen sisältä otetuissa kuvissa ei näy mitään elämää – ei ihmisiä eikä ohikulkuvia autoja. Yhteen kuvaan on kuvattu paikallinen pitsiverhoinen ravintola.

Kuva 15 Vallila

Kuva 16 Vallila

Kuva 17 Vallila

Haastattelu ja kuvasarja 9

Epäviihtyisän Merihaan kuvia on kaksi. Ensimmäistä kuvaa hallitsee kolme hahmoa: korkea kerrostalo taka-alalla, vähän tummemman harmaa toimistotalo edempänä ja kaikkein etummaisena alueen opaskartta. Toisessa kuvassa näkyvät liikkumattomiksi jähmettyneet liukuportaat.

Viihtyisän Suomenlinnan kuvat on otettu yhdellä Helsingin vanhimmista paikoista. Haastateltava on kuvannut kaarevia ikkunoita, koristeellisia taloja ja hoidettua puistoaukeaa. Ihmisiä ei näissäkään kuvissa näy, mutta kuvat ovat kauniita. Värit ovat taas vaaleanpunaista, tiilenpunaista ja vaaleankeltaista.

Haastattelu ja kuvasarja 10

Viimeisen kuvasarjan epäviihtyisän alueen kuvat ovat jälleen 1970-luvun kahden tason Itä-Pasilasta. Kuvista löytyvät jo tutuksi tulleet elementit: harmaa betoni, suuret kerrostalot, pysähtyneet liukuportaat sekä kaakeli-, betoni- ja teräsrakenteiset kulkuväylät. Rakennuksen sisällä kulkevan kulkuväylän liiketilat ovat autioita ja ikkunat on peitetty. Ihmisiä ei näy näissäkään kuvissa. Ihmisen jälkiä sen sijaan näkyy, esimerkiksi spray-piirroksiset betoniseinässä.

Fredrikintorilla otettujen viihtyisän alueen kuvissa on myös suuria kerrostaloja, mutta ne ovat koristeellisia ja pastellivärisiä. Koristeellisuutta ei ole paljon, mutta sen verran, että ne vaikuttavat kaupunkitaloilta lähiötalojen sijaan. Kaduilla näkyy ihmisiä ja liikkeessä olevia

autoja. Katunäkymää elävöittävät pikkukaupat ja teatteri. Muutama puu näkyy, mutta enimmäkseen kuvissa on taloja ja katunäkymää.

Kuva 18 Fredrikintori

7.3 Mitä nainen haluaa?

Kohderyhmääni määrittäväksi tekijäksi tuntui nousevan halu valinnanvapauteen. Ryhmänä he ovat yllättävän homogeeninen ryhmä – he haluavat elämältään ja asumiseltaan samoja asioita. Monissa eri yhteyksissä haastatellut korostivat valinnanvaran tärkeyttä. He haluavat valita sosiaalisuuden ja yksityisyyden väliltä mielialansa mukaan. Heille on tärkeää,

että he voivat liikkua paikasta toiseen haluamallaan tavalla ja kulkureittejä vaihdellen. Tarjolla on hyvä olla erilaisia palveluja, joista he voivat valikoida omansa. Vapaudenkai- puuseen liittyy myös kiinteästi suvaitsevaisuus toisia kohtaan. Kohderyhmäni suhtautuu myönteisesti erilaisten ihmisten läsnäoloon omalla alueellaan – heidän mielestään asumi- sen valinnanvapaus kuuluu siis kaikille. Naapureitakin suvaitsevina ihmisinä haastattele- mani naiset pitävät poikkeuksetta kerrostaloasumista hyvänä ja itselleen sopivana asu- mismuotona. He eivät siis tarvitse laajaa omaa reviiriä omine taloineen ja suurine pihoi- neen. Kohderyhmäni on tyytyväinen, kunhan ympäristö on arkkitehtonisesti kaunis ja luontoa on läsnä ainakin läheisen puun edustamana. Ehkä yllättäen haastattelemani nai- set eivät kiinnitä huomiota viihtyisän asuinalueen statukseen vaan sen elävyyteen. Arvok- kaan naapuruston sijaan he arvostavat heterogeenisuutta.

Asuinympäristön laatutekijät, jotka esittelin tutkimuksen alussa, ovat arkkitehtuuri ja kau- punkisuunnittelu; sosiaaliset suhteet; toiminnan mahdollisuudet ja elämisen jäljet. Haas- tattelemani naiset arvostavat kauniita taloja ja kaunista ympäristöä. Enimmäkseen he pi- tävät myös eloisasta, heterogeenisesta asujaimistosta. Suurimmaksi laatutekijäksi haas- tattelemillani naisilla nousee kolmas kohta – toiminnan mahdollisuudet. He eivät ole kovin kiinnostuneita kunnan palveluista, kuten terveyskeskuksesta ja kouluista, mutta muut toi- minnan mahdollisuudet ovat heille ensisijaisen tärkeitä hyvää asuinpaikkaa valitessa. Ryhmäni asuinalueelle pitää olla hyvät, luonnonläheiset ulkoilumahdollisuudet. Pieniä ja suuria kaupallisia palveluja pitää löytyä läheltä, samoin kuin kulttuuripalveluja. Julkinen liikenne on myös ryhmässäni erityisen suosittu kulkemismuoto. Neljännessä kohdassa ar- vioidaan elämisen negatiivisia sivutuotteita ja niiden merkitystä. Haastattelemani naiset arvostavat toki siisteyttä ja hyvää hoitoa, mutta kovin paljon nämä negatiiviset sivutuotteet

eivät nousseet esiin heidän haastatteluissaan. Enimmäkseen naiset korostivat elävyyden ja vilkkauden hyviä vaikutuksia.

Haastattelemi naiset olivat melko yksimielisiä siitä, mitkä tekijät tekevät asuinalueesta epäviihtyisän. Melkein jokainen mainitsi heti aluksi harmaan betonin ja yksitoikkoisen arkkitehtuurin. Harmaata betonia vierastetaan sekä taloissa että kävelyreittien rakennusmateriaalina. Haastatellut eivät myöskään pidä autojen ylivallasta alueellaan. He pitävät epämiellyttävänä liikenteen meteliä sekä autojen viemää tilaa leveillä kaduilla ja parkkipaikoilla. Epäsiisteys on myös merkittävä epäviihtyisyyttä luova tekijä, samoin kuin luonnonvaraiset metsäalueet lähiympäristössä. Inhimillisen mittakaavan puute ei myöskään miellytä.

Haastateltavat nimesivät viihtyisien alueiden esimerkeiksi Vallilan puutaloalueen, Munkkiniemen, Ullanlinnan, Kruununhaan, Arabianrannan, Kallion, ydinkeskustan, Suomenlinnan, Pikku-Huopalahden ja Laajasalon. Rakennusaika tai alueen rakentumisen aika ei yhdistä viihtyisiä alueita. Sen sijaan niitä yhdistää se, että ne kaikki sijaitsevat Helsingin eteläisissä osissa. Kovin kauas pohjoiseen tai itään mainitut viihtyisät alueet eivät sijoitu. Suurin osa alueista sijaitsee lähellä merta, suurimmillaan etäisyys merestä on pari kilometriä. Viihtyisiä alueita yhdistävät rauhallisuus, rakennusten ja luonnon kauneus sekä sujuvat kulkuyhteydet. Niitä ei ole suunniteltu asuinalueiksi, vaan ne ovat syntyneet ajan kuluessa.

Epäviihtyisiä alueita edustamaan haastateltavat valitsivat Töölöntullin, Kannelmäen asemansseudun, Kurkimäen, Merihaan, Itä-Pasilan, Jakomäen, Kampin, Itäkeskuksen ja Hermannin uuden vuokrataloalueen. Moni mainitsi nimenomaan Merihaan ja Itä-Pasilan. Alu-

eet sijoittuvat Helsingin kartalle hajanaisesti, osa hyvinkin kauas koilliseen, kauas kustasta ja merestä. Osa alueista sijaitsee kantakaupungissa tai sen lähituntumassa hyvien liikenneyhteyksien äärellä. Epäviihtyisiä alueita leimaa lähiöistymisen ajan rakentaminen 1960-1970-luvulla ja alueiden kerralla valmiiksi rakentaminen ja liikenteen tiukka reititys liikkumismuodon mukaan. Poikkeuksia ovat rakennuskannaltaan vanha Tullinpuomin alue ja uudehko Hermannin vuokra-alue. Näillä alueilla haastateltavat pitävät epäviihtyisyyttä luovina tekijöinä autoliikennettä ja sen tuomia melu-, saaste- ja turvallisuushaittoja.

Haastatellut asuivat haastatteluhetkellä itse Kruununhaassa, Taka-Töölössä, Meilahdessa, Pikku-Huopalahdessa, Etelä-Haagassa, Oulunkylässä, Kalliossa, Vallilassa, Hermannissa, Kulosaarella, Länsi-Pasilassa, Herttoniemenrannassa ja Laajasalossa. Yhtä lukuunottamatta kaikki olivat tyytyväisiä asuinalueeseensa, tosin itäisessä kantakaupungissa asuvat mainitsivat muita useammin narkomaanit ja häiriökäyttäytymisen asuinympäristön negatiivisina tekijöinä. Kaikki autottomat haastateltavat käyttivät raideliikennettä kotimatkoihinsa, suurin osa raitiovaunua. Haastateltavista yksi oli autoilija ja hän oli ainoa, joka asui raitiovaunu- tai metrokartan ulottumattomissa. Vastauksista kuului läpi haastateltavien tyytyväisyys omaan asuinalueeseen ja he toivat haastatteluissa runsaasti esiin juuri oman asuinalueensa hyviä puolia, esimerkiksi kalliolaiset arvostivat ympäristön elävyyttä, kun taas Laajasalon asukas painotti luonnonkauneutta ja merimaisemaa. Omat asumiskokemukset vaikuttivat varmasti myös viihtyisän ja epäviihtyisän alueen valintaan.

7.3.1 Arkkitehtuuri ja kaupunkisuunnittelu

Haastateltujen silmää miellyttivät vaaleat pastellivärit, rakennusten monimuotoisuus, pienehköt talot ja kaarevat muodot. Kerrostaloasumisen helppous miellyttää, ja betonilähiö

voisikin muuttua houkuttelevammaksi, jos harmaat talot maalattaisiin vaaleilla väreillä ja muotoihin lisättäisiin jollain tavalla elävyyttä. Puistoalueiden lisääminen ja pyöräteiden rakentaminen kauniiden rakennusten lomaan nostaisi varmasti alueen haluttavuutta kohderyhmässäni. Hitaaseen vauhtiin liittyvä inhimillinen mittakaava on tärkeä viihtyisyyttä edistävä tekijä. Suuret, autoilijoita varten suunnitellut rakennelmat pienentävät jalankulkijan ja vieraannuttavat hänet ympäristöstään.

7.3.2 Sosiaaliset suhteet

Kaupungissa pitää olla ihmisiä – mitä erilaisempia, sen parempi. Maahanmuuttajat ovat pidettyjä erityisesti eksoottisten lähipalvelujen yrittäjinä, miksei myös koristeina katukuvassa. Päihteiden väärinkäyttäjät eivät juuri häiritse. Sosiaalisia suhteita kohderyhmäni haluaa ja tarvitsee, mutta tuttavien ei tarvitse asua aivan naapurissa. Kotioloissaan he haluavat olla rauhassa ja ihmisiä he tapaavat missä haluavat ja silloin kun haluavat.

7.3.3 Toiminnan mahdollisuudet

Tämä kategoria korostui haastateltavillani. Heille on erityisen tärkeätä se, että on mahdollisuus tehdä helposti erilaisia asioita. Voi nähdä ihmisiä, shoppailla, käydä baarissa ja käydä konsertissa tai taidenäyttelyssä. Koti on tukikohta, josta on helppo lähteä sinne, missä elämä on. Varsinainen elämä – työ ja viihtyminen – tapahtuu muualla kuin kodin piirissä. Tämän takia on tärkeää, että elämisen äärelle on lyhyt ja helppo matka.

Toiset ihmiset merkitsevät myös turvaa ajoittain yksin liikkuville naisille. Katujen kulkijat ovat turvallisuustekijä, eivät uhka. Samoin kerrostalon naapurit ovat toisilleen turvalli-

suustekijöitä, tosin haastateltavani eivät itse ole kovin innostuneita naapuriantajan roolista. He haluavat tehdä, kulkea ja seurustella täysin omien halujensa mukaisesti, ei toisten ihmisten toiveiden mukaan.

7.3.4 Elämisen jäljet

Melu on stressaavaa ja sitä urbaanit kaupunkilaisetkin haluavat vältellä. Muut negatiiviset lieveilmiöt eivät kohderyhmääni juuri vaivaa eikä melukaan tullut korostetusti esiin. Tämä johtuu luullakseni siitä, että Helsinki on globaalisti pieni metropoli eikä Helsingissä ole pahoja ilmansaaste-, jäte- tai meluongelmia. Paikoin meteliä ja ilmansaasteita on tietysti liikaa, mutta nämä asiat eivät tulleet juurikaan esiin haastatteluissa. Spraymaalisotkut ja muu yleinen siivottomuus, hoitamattomuus, rikkinäisyys ja roskaisuus häiritsevät ja luovat epäviihtyisyyttä, mutta haastatellut eivät olleet erityisen huolissaan näistä tekijöistä.

Taulukko 1

Tulosten jaottelu Bonaiuton laatutekijöiden mukaisesti

	Viihtyisyyttä edistävät tekijät	Epäviihtyisyyttä edistävät tekijät
Arkkitehtuuri ja kaupunkisuunnittelu	pastellivärit rakennusten koristeellisuus pienet kerrostalot pehmeät, pyöreät muodot puistoalueet	harmaa betoni terävät kulmat korkeat kerrostalot luonnontilaiset metsäalueet
Sosiaaliset suhteet	erilaiset ihmiset etäiset suhteet naapureihin vapaus valita, koska tapaa ihmisiä	päihteiden väärinkäyttäjät liian tuttavalliset naapurit
Toiminnan mahdollisuudet	kaikki on lähellä: kaupat, kulttuuri, työpaikka, baarit, muut kaupunkilaiset turvallisuuden- tunnetta lisäämässä, jalkakäytävät, pyörätiet, toimiva julkinen liikenne	kaupat, kulttuuriharrastukset ja baarit ja kahvilat kaukana, ei muita ihmisiä lähellä tuomassa sosiaalista turvaa
Elämisen jäljet	ehjä ja puhdas ympäristö, hyvinhoidettu alue	melu, ilmansaasteet, töhryt, rikkinäisyys, roskaisuus

8 Johtopäätökset

Haastattelemanin naiset muodostivat vastauksineen yllättävän homogeenisen ryhmän. Muutaman haastattelun ja valokuvausretken tehtyäni tiesin jo suurin piirtein, miten haastateltava suhtautuu kaupunkiasumiseen ja lähiöihin. Arvasin myös, mitä hän sanoo maahanmuuttajista ja päihteiden väärinkäyttäjistä. Suomalaiseen puhetapaan kuuluva oman pihan ja rauhan arvostaminen jäivät jopa yllättävän vähälle haastateltavien puheessa. Uskoakseni heidän elämäntilanteensa on suuri tekijä siihen, että esimerkiksi oma omakotitalon tai rivitalon piha ei erityisesti houkuttele. Voi olla, että suomalaisen unelman vierastaminen on myös jollain tapaa tietoinen valinta, johon kuuluu myös erilaisten ihmisten suvaitseminen, mutta lähiöasukkaiden ylenkatsominen. Juuri tämä antaa viitteen siitä, että kansanunelmaa vältellään tietoisesti. Urbaani nainen haluaa erottua urbaanilla tavalla siitä, mistä on itse tullut: maalta tai lähiöstä.

Oletin, että haastateltavani jakautuvat suhteellisen tasaisesti keskusta-, kylä- ja luonto-urbaaneihin ryhmiin. Yllätys oli, että jokainen haastateltavani kuuluukin keskustaurbaaniin ryhmään. Koska olin rajannut haastateltavani pikkulapsettomiin ja naisiin, uskon, että juuri lapsenhoidosta vapaa naiseus on eron tekijä. Vaikuttaa siltä, että olemassaolevaa kaupunkiympäristöä voisi parannella koulutettuja naisia houkuttelevammaksi

- lisäämällä yksityisyrityksille soveltuvia edullisia pienliiketoja
 - Kohderyhmäni haluaa asioida kotia lähellä sijaitsevissa pienissä yksityisliikkeissä. Kivijalkojen yksityiset baarit, ruokakaupat ja erikoisbutiikit tarvitsevat edullisia liiketoja voidakseen toimia. Kaupunkiympäristö köyhtyy, jos pienyritykset katoavat kokonaan.
- pienyrityksien taloudellista asemaa parantamalla

- Pienyrittäjän toiminta edellyttää taloudellista mahdollisuutta yrittämiseen. Yksityisyrittäjien sosiaaliturva ja verotus ovat esimerkiksi asioita, joiden parantaminen voisi lisätä pienyrittäjyyttä.
- negatiivisen segregaaation kehitystä hillitsemällä
 - Kaupunkiympäristö pysyy värikkäänä ja monimuotoisena, jos maahanmuuttajia, päihteidenkäyttäjiä ja asunnottomia ei siivota kauas kantakaupungista lähiöihin.
- talojen julkisivuja kaunistamalla
 - Kauniit talot ovat erittäin tärkeä viihtymistä edistävä tekijä. Kantakaupunkia voisi laajentaa ankeita taloja ja ympäristöjä kaunistelemalla. Alueen arvostuksen nousu seuraisi perässä.
- pyörätieverkkoa kehittämällä ja julkista liikennettä tukemalla
 - Moni urbaani haastateltavani halusi pyöräillä paikasta toiseen. Parempi pyörätieverkosto edistäisi kaupungissa viihtymistä ekologisella tavalla.
 - Julkinen liikenne on haastateltujen suosituin kulkemistapa kävelemisen ja pyöräilyn jälkeen. Julkisen liikenteen edelleen kehittäminen lisäisi kaupungin asuttavuutta ekologisten vaikutustensa lisäksi.

8.1 Metodien soveltuvuus ympäristöarviointiin

Käyttämäni valokuvausretki oli aineistonkeruumetodina mielenkiintoinen ja uskon, että sain tällä metodilla haastateltavistani paljon enemmän irti kuin olisin saanut pelkällä teemahaastattelulla. Toisaalta kun haastateltavat saivat itse ottaa kuvat, lopputuloksessa korostui kunkin kuvaajan visuaalinen taito ja näkemys sekä valokuvausharrastuneisuus. Jotkut haastateltavat eivät saaneet otetuksi kuin pari kuvaa, vaikka kannustin heitä ottamaan kuvia aivan vapaasti. Toisissa kuvissa taas korostui kuvanottohetken harmaa ja sateinen

sää. Osassa kuvia ei luultavasti edes yritetty ottaa visuaalisesti kertovaa kuvaa, vaan kuvat olivat eräänlaisia muistilappuja siihen, mitä haastattelussa puhuttiin. Tässä metodissa on tärkeää analyysivaiheessa muistella valokuvaajan tottuneisuutta kuvaamiseen ja suhdetta kameraan.

Teemahaastattelun toteutin kahdella tavalla. Kymmenen ensimmäistä haastattelua olivat ajallisesti pitkiä, koska niihin liittyi kahdella eri asuinalueella kiertely, jutustelu ja valokuvien ottaminen. Viisi varmennushaastattelua olivat kestoiltaan lyhyempiä, pelkkiä kahvilassa tehtyjä teemahaastatteluja. Kymmenen ensimmäistä haastattelua onnistui hyvin, koska tuntien yhdessäolo ja alueiden kiertely loi haastattelijan ja haastateltavan välille urbaanin, kevyen ja väliaikaisen ystävyysuhteen. Kävelykierrosten jälkeen oli mukava mennä kahville juttelemaan ja tekemään teemahaastattelu. Haastateltavat puhuivat sujuvasti ja avoimesti valitsemistani teemoista ja tässä vaiheessa he olivat jo ehtineet miettiä asiaa viimeistään asuinaluekierröksillä. Viisi seuraavaa haastattelua olivatkin huomattavasti jäykempiä kahden ventovieraan haastatteluhetkiä. Vaikka nekin sujuivat aivan mukavasti ja naisia oli helppo haastatella, tunnelma ei kertaakaan vapautunut yhtä välittömäksi kuin kymmenen aikaisemman kanssa.

Kaiken kaikkiaan valokuvausretki ja aktiivinen teemahaastattelu sen perään on kokemukseni perusteella hyvä aineistonkeruumetodi ympäristön tutkimisessa. Metodi voisi sopia erityisesti kaupunkisuunnittelijoille ja muille kaupunkiympäristön kehittäjille. Tässä metodissa valokuvia voi tulkita avoimesti, niin että yrittää itse löytää sen, mitä erityistä sanottavaa niillä on. Valokuvat kertovat visuaalisista asioista enemmän kuin haastateltavalle tulee mieleen sanoa. Lisäksi haastateltava joutuu väkisinkin pohtimaan mielipiteitään, koska tässä metodissa hänellä on hyvin aktiivinen toimijan rooli.

8.2 Mitä seuraavaksi

Haastatteleman naiset elivät elämänvaihetta, johon ei kuulu lapsia. Luultavasti osalla haastatelluista tilanne on edelleen sama, osa puolestaan on saanut lapsia. Olisi mielenkiintoista selvittää, miten perheellistyminen vaikuttaa asumisasenteisiin näinkin urbaanilla ryhmällä kuin mitä olen haastatellut. Haluavatko naiset edelleen jäädä kaupunkiin pienten lasten kanssa vai alkavatko kehyskuntien omakotitalot yllättäen kiinnostaa? Vai haluavatko he jotain aivan muuta, kuten yhteisöllisiä kerrostaloja tai kaikille avoimia palvelutaloja? Samoin olisi kiinnostavaa tietää, muuttuuko heidän suhtautumisensa erilaisiin ihmisiin, ilmansaasteisiin tai yksityisautoiluun.

Lähdeluettelo

Kirjallisuus

Alasuutari, Pertti (1993) Laadullinen tutkimus. Vastapaino.

Alasuutari, Pertti (2001) Johdatus yhteiskuntatutkimukseen. Gaudeamus, Helsinki.

Ambrose, Ivor (1996) Beboernes opfattelse af bomiljøet: hvordan skal man forklare det? Teoksessa Ambrose, Ivor & Paulsson, Jan (toim.) Metoder til evaluering af boliger og boligbebyggelser. En antologi. SBI-rapport 262. Statens byggeforskningsinstitut.

Bauman, Zygmunt (1998) Globalization the human consequences. Polity Press, UK.

Beauregard, Robert A. (2002) New Urbanism: ambiguous certainties. Journal of Architectural and Planning Research 19:3, s.181-194.

Bonaiuto, Marino; Aiello, Antonio; Perugini, Marco; Bonnes, Mirilia ja Ercolani, Anna Paola (1999) Multidimensional perception of residential environment quality and neighbourhood attachment in the urban environment. Journal of environmental psychology. 19, 331-352.

Coffey, Amanda ja Atkinson, Paul (1996) Making sense of qualitative data. Complementary research strategies. SAGE Publications. Thousand Oaks, USA.

Eskola, Jari ja Suoranta, Juha (2000) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere.

Florida, Richard (2002) The Rise of the Creative Class and how it's transforming work, leisure, community and everyday life. Basic Books, USA.

Gronow, Jukka (1997) The Sociology of Taste. Routledge, London, New York.

Haarni, Tuukka toim. (1994) Ihmisten kaupunki? Urbaani muutos ja suunnittelun haasteet. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskus YTK, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. Jyväskylä.

Hankonen, Johanna (1994) Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta Suunnittelujärjestelmän läpimurto suomalaisten asuntoalueiden rakentumisessa 1960-luvulla. Otatieto Oy, Gaudeamus Kirja, TTKK Arkkitehtuurin osasto, Tampere.

Harvey, David (1989) The Urban Experience. Basil Blackwell, Oxford, UK.

Helsingin seudun suunnat (2008) Ajankohtaiskatsaus seudun kehitykseen 6.3.2008. Helsingin kaupungin tietokeskus.

Hietaharju, Mikko (2006) Valokuvan voi repiä. Valokuvan rakenne-elementit, käyttöympäristö sekä valokuvatulkinnan syntyminen. Jyväskylän yliopisto. 15.2.2008

Hirvonen, Jukka (2000) Kahden ammattiryhmän asumisvalintojen yleispiirteitä, s. 121 - 160 teoksessa Ilmonen, Mervi; Hirvonen, Jukka; Knuuti, Liisa; Korhonen, Heli ja Lankinen, Markku Rauhaa ja karnevaaleja. Tieto- ja taitoammattilaisten asumistavoitteet Helsingin seudulla. Teknillinen korkeakoulu. YTK Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus. B78. Espoo.

Holstein, James A. ja Gubrium, Jaber F. (1995) The active Interview. A Sage University Paper. USA.

Hurme, Riitta (1991) Suomalainen lähiö Tapiolasta Pihlajamäkeen. Suomen Tiedeseura, Helsinki.

Ilmonen, Mervi (2002) Kaupungin ja luonnon välissä tieto- ja taitoammattilaisten asumistavoitteet, s. 66 – 81 teoksessa Knuuti, Liisa toim. Minun ja muiden kaupunki. Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus. C57. Espoo.

- Ilmonen, Mervi (2005) *Urbaani ihanne ja asumisurat* teoksessa Knuuti, Liisa toim. *Asumisen monet kasvot*. s. 49-56. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus C60. Teknillinen korkeakoulu, Espoo.
- Ilmonen, Mervi (2007) *Vetovoimainen kerrostalo*. s.9-19 *Arkkitehdit NRT Oy Kerrostalojen kehittäminen Talotyypiselvitys*. Helsingin kaupunki, Kaupunkisuunnitteluvirasto. 2007:10.
- Jaakkola, Magdalena (1999) *Maahanmuutto ja etniset asenteet*. Työministeriö. Työpoliittinen tutkimus 213. Helsinki.
- Jacobs, Jane (1961/2002) *The death and life of great American cities*. Random House, Inc. New York.
- Jallinoja, Riitta (1997) *Asumisen tavat ja tyylit* teoksessa Taipale, Kaarin ja Schulman, Harry toim. *Koti Helsingissä. Urbanin asumisen tulevaisuus*. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Juntto, Anneli (1990) *Asuntokysymys Suomessa Topeliuksesta tulopolitiikkaan*. Valtion painatuskeskus, Helsinki.
- Kortteinen, Matti (1982) *Lähiö*. Otava, Helsinki.
- Kortteinen, Matti; Tuominen, Martti ja Vaattovaara, Mari (2005) *Asumistoiveet, sosiaalinen epäjärjestys ja kaupunkisuunnittelu pääkaupunkiseudulla*. *Yhteiskuntapolitiikka 2/2005*. Stakes. Helsinki.
- Kortteinen, Matti ja Vaattovaara, Mari (2007) *Miten Helsingin käykään?* *Yhteiskuntapolitiikka 2/2007*. Stakes. Helsinki.
- Knuuti, Liisa (2002) *Urbaani tila muuttuu, katoaako yhteisyys* teoksessa Knuuti, Liisa toim. *Minun ja muiden kaupunki*. Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus. C57. Espoo.
- Kuusamo, Altti (1990) *Kuvien edessä: esseitä kuvan semiotiikasta*. Gaudeamus, Helsinki.
- Kyttä, Marketta (2003) *Children in Outdoor contexts. Affordances and Independent Mobility in the Assessment of Environmental Child Friendliness*. Helsinki University of Technology. Centre for Urban and Regional Studies. Espoo.
- Kyttä, Marketta (2004) *Ihmisyystavallinen elinympäristö. Tutkimustietoa ja käytännön ideoita rakennetun ympäristön suunnittelua varten*. YIT, TKK.
- Kyttä, Marketta ja Kahila, Maarit (2006) *PehmoGIS Elinympäristön koetun laadun kartoittajana*. Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus. B90. Espoo.
- Kyttä, Marketta; Puustinen, Sari; Hirvonen, Jukka; Broberg, Anna ja Lehtonen, Hilikka (2008) *Turvallinen asuinalue. Tampereen Muotiala suunnitelmissa ja kokemuksissa*. Teknillinen korkeakoulu Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus, Espoo.
- Lankinen, Markku (2001) *Alueellisen eriytymisen suunta Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla 1990-luvulla*. Helsingin kaupungin tietokeskus tutkimuksia 2001:6.
- Lapintie, Kimmo (2007) *Modalities of Urban Space*. *Planning Theory* 2007: 6, 36. <http://plt.sagepub.com/cgi/content/abstract/6/1/36>.
- Lapintie, Kimmo (2008) *Ilmastonmuutos ja elämän virta. Kestävä kehitys vastaan asumispreferenssit*. s. 24-39. *Yhdyskuntasuunnittelu* 2008:1, Helsinki.
- Lehtonen, Hilikka (2004) *Uusurbanismi ja kaupunkisuunnittelu*. *Yhdyskuntasuunnittelu* 2004: 3-4. s. 95-102.
- Lehtovuori, Panu (2005) *Ankkalinnna, pilvilinna vai onnenlinna? Katsaus uustraditionalistiseen kaupunkikentämiseen*. *Arkkitehti* 2005:1.
- Roivainen, Irene (1999) *Sokeripala metsän keskellä. Lähiö sanomalehden konstruktiona*. Helsingin kaupungin tietokeskus *Tutkimuksia* 1999:2.

- Roos, J.P.; Hoikkala, Tommi (1998) *Elämänpolitiikka*. Gaudeamus. Tampere.
- Saarikangas, Kirsi (1993) *Model Houses for Model Families Gender, Ideology and the Modern Dwelling The Type-Planned Houses of the 1940s in Finland*. Tiedekirja, Helsinki.
- Salonen, Kirsi (2005) *Mieli ja maisemat eko- ja ympäristöpsykologian näkökulma*. Edita, Helsinki.
- Saunders, William S. ed. (2007) *Sprawl and Suburbia*. University of Minnesota Press.
- Setälä, Vilho (1940) *Valokuvaus tieteenä ja taiteena*. Otava, Helsinki.
- Silvennoinen, H ja Hirvonen, J (2002) *Koti kerrostalossa. Asukkaiden arjen kokemuksia asumisestaan. Suomen ympäristö 575*. Ympäristöministeriö. Edita. Helsinki.
- Sinisalo, Hannu (1995): *Kyläkuvaajien otokset kulttuurin kuvastajina*. Teoksessa *Kuva, teksti ja kulttuurinen näkeminen*, toim. Tuomisto ja Uusikylä.
- Strandell, Anna (2005) *Asukasbarometri 2004 Asukaskysely suomalaisista asuin ympäristöistä*. Suomen Ympäristö 746. Ympäristöministeriö.
- Syrjäläinen, Eija; Eronen, Ari; Värrä, Veli-Matti toimittaneet (2007) *Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin*. Tampereen yliopistopaino Juvenes Print, Tampere.
- Uuskallio, Irma (2001) *Arvostetut asuinsijat. Asuinalueiden arvostuksen sosiokulttuurinen analyysi 1900-luvun Helsingissä ja Tehtaankadulta etelään*. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2001:8. Helsinki.
- Vaattovaara, Mari (1998) *Pääkaupunkiseudun sosiaalinen erilaistuminen*. Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsinki.
- Vatén, Kirsi (1995) *Asumisviihtyvyys Pikku Huopalahdessa*. Tutkimus asukkaiden ja suunnittelijan näkemysten kohtaamisesta asuinalueen ominaisuuksista. Tampereen yliopisto, taloudellis-hallinnollinen tiedekunta, aluetieteen ja ympäristöpolitiikan laitos. Aluetieteen pro gradu -tutkielma.
- Virtanen, Pekka V. (1996) *Omassa porukassa vai toisten seassa*. Teoksessa *Knuuti, Liisa toim. Elävä kaupunki*. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskus. Espoo.
- Virtanen, Pekka V. (1998) *Täytyykö visuaalisen vaikutelman olla yhtenäinen?* Teoksessa *Knuuti, Liisa toim. Aistien kaupunki*. s. 64-80. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus C47. Teknillinen korkeakoulu, Espoo.
- Virtanen, Pekka V. (2005) *Asuntorakentaminen ja viihtyisyys* teoksessa *Knuuti, Liisa toim. Asumisen monet kasvot*. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus C60. Teknillinen korkeakoulu, Espoo.
- Wolch, Jennifer; Pastor, Manuel Jr.; Dreier, Peter editors (2004) *Up against the sprawl Public Policy and the Making of Southern California*. The University of Minnesota Press, Minneapolis.

Internet-lähteet

Aluesarjat: Helsingin kaupungin tietokeskuksen web-tietokanta <http://hel03.novogroup.com/asarjat/> 25.2.2008

Andersen, Hans Skifter (2008) *Why do residents want to leave deprived neighbourhoods? The importance of residents' subjective evaluations of their neighbourhood and its reputation*. Article in *Journal of Housing and the Built Environment*. Published online 28 March 2008
<http://www.springerlink.com/content/64w24372q61343u/fulltext.html> 28.4.2008

Broberg, Anna (2007) *Valikoiva muuttoliike Uudellamaalla*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, maantieteen laitos. <https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/4093/valikoiv.pdf?sequence=1> 18.3.2008

CNU Congress for the New Urbanism http://www.cnu.org/Intro_to_new_urbanism 3.4.2008

Helsingin Sanomat 20.11.2005 <http://www.hs.fi/tulosta/HA20051120S11FA03ul7> 19.2.2008

Hurme, Helena (2006) Teemahaastattelu: haastattelusta analyysiin. http://www.jyu.fi/erillis/agoracenter_tutkimus/soca/ajankohtaista/Hurme.ppt#256,1, Teemahaastattelu: haastattelusta analyysiin 28.3.2008

Hymowitz, Kay S. (2007) The New Girl Order. City Journal, Autumn 2007. http://www.city-journal.org/html/17_4_new_girl_order.html 10.3.2008

Kyttä, Marketta ja Kaaja, Mirikka (2001) Vuorovaikutteisen suunnittelun ja ympäristön tutkimuksen metodipaketti. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus YTK www.hut.fi/Yksiköt/YTK/koulutus/-metodi-kortti/Metodit.html 21.4.2008

Leinberger, Christopher B. (2008) The Next Slum? Atlantic Monthly, March 2008. <http://www.theatlantic.com/doc/200803/subprime>. 28.3.2008

Middle East Online (2008) In Cairo, noise pollution can be killer. Julkaistu 25.1.2008 <http://www.middle-east-online.com/english/?id=24037> 14.4.2008

Mitchell, Richard; Popham, Frank (2007) Greenspace, urbanity and health: relationships in England. Journal of Epidemiology and Community Health. 61, s. 681-683. <http://jech.bmj.com/cgi/content/abstract/61/8/681> 31.3.2008

Takano, T; Nakamura, K; Watanabe, M (2002) Urban residential environments and senior citizens' longevity in megacity areas: the importance of walkable green spaces. Journal of Epidemiology and Community Health 56, s. 913-918. <http://jech.bmj.com/cgi/content/abstract/56/12/913> 31.3.2008

Tilastokeskus (2006) Tasa-arvoinen suomineito, osa 1. http://www.stat.fi/artikkelit/2006/art_2006-07-06_001.html 13.3.2008

Ulrich, RS (1984) View through a window may influence recovery from surgery. Science 27. Vol. 224, no 4647, s. 420-421. <http://www.sciencemag.org/cgi/content/abstract/224/4647/420> 31.3.2008

WHO <http://www.euro.who.int/Noise> 14.4.2008

Wirth, Louis (1964) Urbanism as a way of life. <http://www.bolender.com/Dr.%20Ron/SOC3073%20Sociology%20of%20Community/Class%20Sessions/Class%20Session%20Two/Wirth%20Urbanism.htm>. 20.2.2008